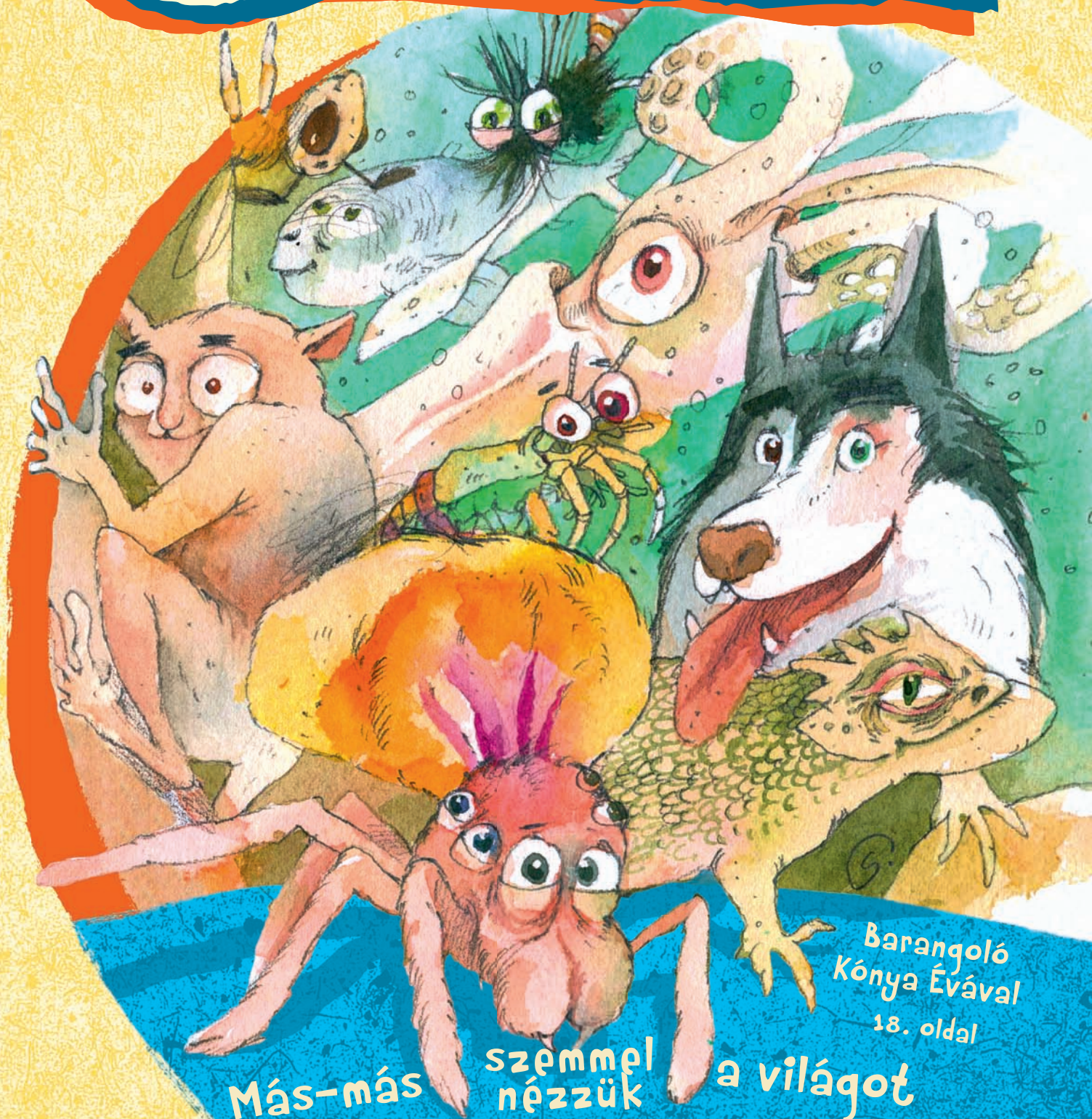

2017. január

Imbora

kíváncsi diákok lapja

Barangoló
Könyv Évával
18. oldal

Más-más szemmel nézzük a világot

Küldj egy szelfit

kedvenc olvasmányoddal!

Cimbi, a Cimborá kisördöge várja
a legújabb vagy legkedvesebb
olvasmányoddal készült szelfidet
Facebook-oldalán.

Ha még nem ismerősöd, jelöld be,
majd töltsd fel
a kedvenc könyveddel készült fotódat,
hogy Cimbi kedvére válogathasson:
melyik könyvet mutatja be
a Cimborá olvasóinak.

Cimborá

CIMBORA – 2017. január, XXVII. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimborá árát a Cimborá Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Coint IBAN: RO14BRDE150SV01455331500,
BRD. Sf. Gheorghe, Fundația Cimborá,
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edő,
Jakab Villó Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Müller Henrietta, Szócs Imre, Vetrő Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Csillag István illusztrációja.
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimborá Alapítvány.
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Szerkesztőség: Cimborá szerkesztőség, Szabadság tér 7 szám,
520055, Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com
Web: www.cimborá.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megyei
Tanácsa

Kovászna Megyei
Művelődési Központ

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

RMDSZ KOMUNITÁS
ALAPÍTVÁNY
TÁMOGATÓ AZ RMDSZ ÉS
A KOMUNITÁS ALAPÍTVÁNY

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

Tartalom

Cimbirodalom

CHRISTIAN MORGENSTERN:

Az orranó; Sirálydal (HAVASI ATTILA fordítása)

JOACHIM RINGELNATZ:

A hangyák (GYÓREI ZSOLT fordítása) 4. oldal

BÓDIS KRISZTA

Carlo Párizsban (regényrészlet) 5. oldal

Irodalmi kalandozások

az Óperenciás-tengeren túlra (3.)

Kedves vademberek: Louis Antoine

de Bougainville nagy utazása

(SZÓCS IMRE fordítása) 10. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

Más-más szemmel nézzük a világot 18. oldal

Mit néz és mit lát az élővilág 19. oldal

EDŐságok

GERGELY EDŐ rovata

Családi kapcsolatok sávszélességei 23. oldal

Hegyen-völgyön kul-túra

KÖLLŐ ZSOLT rovata

A Madarasi-Hargita magasában 24. oldal

Cimbi olvasólampája

JAKAB VILLÓ HANGA rovata 12. oldal

G-kulcs

MÜLLER HENRIETTA rovata

A szorongás technikái 25. oldal

Történetek a palackból

KESZEG VILMOS rovata

A börtönbe zárt király 14. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 26. oldal

Tíz tény a csók történetéből 27. oldal

Szín-tér

VETRÓ BODONI BARNABÁS rovata

Alvók és a téli álom

A Szín-téren: Bill Viola, Sophie Calle,

Mladen Stiljnovic, Tilda Swinton,

Andy Warhol, Benicio del Vetro

társaságában 16. oldal

Keresztrejtvény

FORRAI TIBOR rovata 30. oldal

Cimbi képtára 31. oldal

CHRISTIAN MORGENSTERN

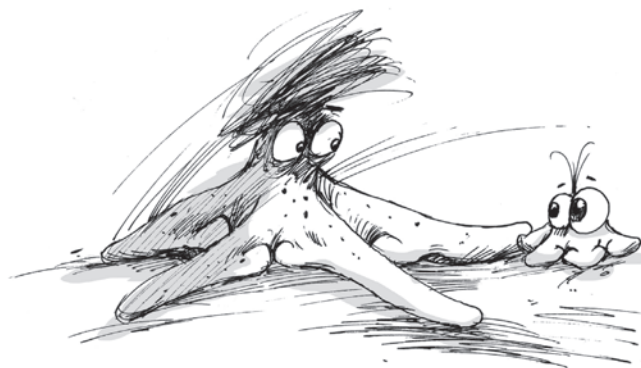
Az orranó

Négy orrán baktat erre
e lény, az orranó,
a bébijét terelve.
Brehmnél nincs róla szó.

A Meyer, az se hozza.
És a Brockhaus se még.
Az én lírám okozza,
hogy napvilágra lép.

Azóta baktat erre
(mint volt már róla szó:
a bébijét terelve)
ormánt az orranó.

Havasi Attila fordítása

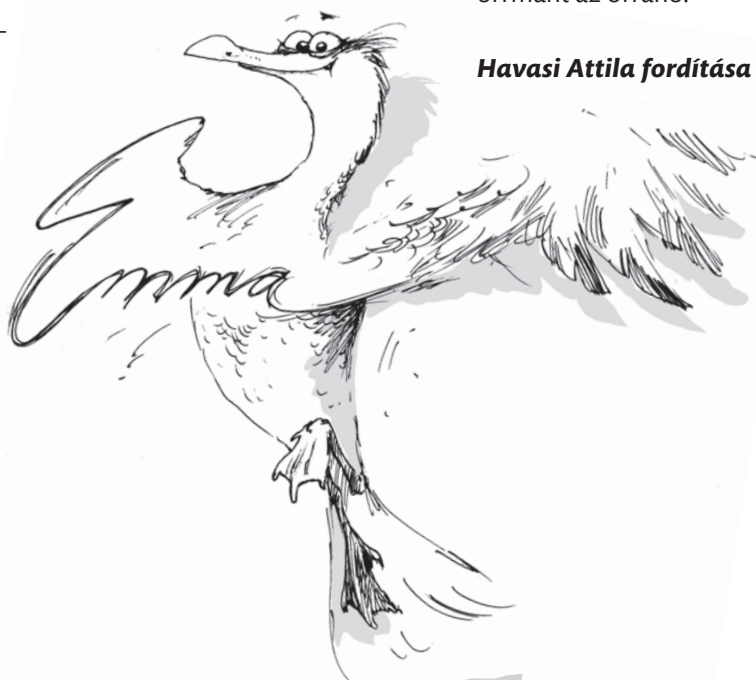
Sirálydal

A sirály mind úgy néz ki, mint-
ha neve Emma volna.
Söréttel lövik rendszerint,
és bóbitás a tolla.

Én nem lövök sirályt agyon,
inkább hagyom, hogy éljen –
vörösmazsolán hizlalom,
és tartom rozskenyéren.

Te, Ember, föl nem érheted,
amit sirályi szárnyak.
Örülj, ha Emma a neved,
az analógiának.

Havasi Attila fordítása

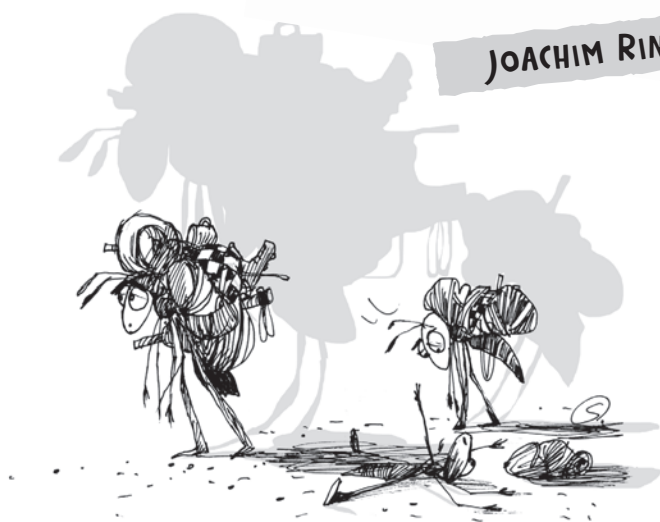

JOACHIM RINGELNATZ

A hangyák

Hamburgból két hangya, pindurka,
Ausztráliába indult ma.
Altona táján, hol alábuk
A nap, jaj, megfájdult a lábuk.
Mindezzel hogy számot vetettek,
További útjukról letettek.

Győrei Zsolt fordítása

BÓDIS KRISZTA

Carlo Párizsban

(részlet)

A *Carlo Párizsban* című regényről korábban *Cimbi olvasólámpájában* írtunk ajánlót, most pedig bele is olvashatunk a kötetbe.

Bódis Kriszta publikált már verset és prózát is, ugyanakkor pszichológus és független dokumentumfilmes is. Művészként és szociálpszichológusként a társadalmi problémák kezelésével foglalkozik, a *Carlo Párizsban* története is a hátrányos helyzetű romák ózdi Hétes nevű telepén szerzett tapasztalataira épül. **(Jakab Villó Hanga)**

A Szalakos csöndje

Hajnali négy óra volt. Carlo magától ébredt.

– Nem akartalak fölkelteni – nézett be a keresztanyja a szobába.

– Ébren vagyok – mondta ő, és már talpon is volt. Nyújtózott, megdörzsölte a szemét.

– Korán van még, fiam – mondta Zsuzsi nene, és visszament a konyhába a sparhelthoz, hogy a fa maradékát is a tűzre tegye.

Az aprócska szobában egy világoskék, laminált borítású szekrény, két fotel, egy nagy ágy és egy pricc állt. A szobából a konyhába, a konyhából egyenesen a néhány négyzetméteres udvarra nyílt ajtó.

Carlo elhúzta a sötétítőfüggönyt, de kint még a házak körvonala sem derengett. Sípolt a szél. A hosszú indián nyár után sietve beköszöntött a hűvös, őszi idő. A tömb huzatos, utca felőli oldalán laktak.

Egy blokkban hat apró szükséglakás fért el: szoba, konyha, kamra. Az egész telep tizenhárom ilyen, sűrűn egymás mellé épített háztömbből állt, de sokkal többen éltek itt, mint ahányan normálisan elfértek.

– Korán akartam kelni – dörmögte álmos hangon Carlo.

– Fél négykor? – érdeklődött hitetlenkedve a keresztanyja.

– Az se lett volna elég korán – mondta Carlo, és a paplant ráigazította a mellette alvó kislányra. – Amúgy négy óra van – tette hozzá halkabban. Az ágyon, ahol a keresztanyja éppen csak hajnali háromig aludt, egy kislány vackolódott mélyebbre a párnák közé.

– Nem mindegy? Neked korán van, és kész – zárta le a vitát Zsuzsi nene.

– Kihűltünk – jegyezte meg Carlo a konyhában a sparhelthez pillantva, aztán megemelte a műanyag kannát. – Ha visszajöttem, majd kimegyek vízér' is – mondta, mert a kanna alján éppen csak egy arcosásnyi víz lötybölődött.

– Haggyá' má' – förmedt rá a keresztanyja, de ebben a ráförmedésben kedvesség bújkált. – Majd megvárlak, hogy hazagyere az iskolából, azt' addig nem főzök, nem mosok, nem mosogatok. Még egy kávé se iszok.

– Először fáér' megyek – felelte Carlo, és a vizet a fakópiros műanyag kislavórba öntötte, ami már oda volt készítve a hokedlire. Mellette a szappan, a tiszta törülköző.

– Még mit nem! Amúgy fölvettem a fazekat, ha kell meleg víz – mondta Zsuzsa nene, hiába tudták mindketten pontosan, hogy fa nélkül a víz sem melegszik fel. A keresztanyja határozott mozdulatokkal csavarta a kávéfőző tetejét az aljához. – Kitekerem a nyakadat – tette hozzá, és a látvány, ahogy vasmarkával a kotyogót szorította, nyomatékot adott a fenyegetésnek.

– Benéztél már a kamrába? – kérdezte Carlo, miközben az arcát törölte.

– Milyen humoros ma a fiatalember! Jó nézek én ki veled! – tette a sparhelt platnijára a fazékban álló víz mellé a kávéfőzőt. – Azt azé' én is látom, hogy nincsen fa. De te tizenöt se múltál, azt' menné' egyenesen a börtönbe...

– Inkább a légióba... – jegyezte meg Carlo

– Még jobb. Nem elég nekem, hogy a bátyád oda van. Megyen a nagy okos öccse is!

– Jaj, Zsuzsi nene! – ölelte át a keresztanyját Carlo. – Nem kell aggódni!

– Most meg mi van? – nevetett a keresztanyja – Mióta csak a csajokon jár az eszed, még egy puszit se adol! – Istenem, hogy megnőtt az én kisfiam! – simogatta meg Zsuzsi nene. – És jóképű vagy, mint a bátyád. – Carlo is meglepődött egy pillanatra, hogy magasabb, mint a keresztanyja.

– Ááá... – legyintett aztán keserűen, és kibontakozott az ölelésből. – Be vagyok sülve – mondta, és dühösen villogott a szeme. Az, hogy „be van sülve” valaki, azt jelentette, hogy nem egyszerűen későn érő típus, hanem, hogy soha nem is fog nagyobbra nőni. A telepen így mondták a felnőttek, ha valaki visszamaradt a fejlődésben.

– Ki mondta neked ezt a hülyeséget? – méltatlankodott a Zsuzsi nene. – Hülyék ezek, ne hallgass rájuk! Senkire ne hallgass, csak énrám! Minek gondolják magukat ezek? Mind miniszternek gondolja magát, azt’ kettőig se tudnak számolni! A Negró világít a szájukból meg a néger pöcse a seggükből, mint a neoncsó.

– Megyek – mondta Carlo, megmosolyogva a nagy kirohanást. Megragadta a bejárati ajtó mellé készített fejszét. Odakint sötétség, fagyos szél csapta arcul.

– Fogat mosni meg majd én fogok helyetted – kiáltott utána a keresztanyja egy fogkefével hadonászva. – Legalább vegyél még valamit magadra – hallotta viszhangozni az asszony hangját.

A kedvenc fekete kapuspólójában indult el, aminek egy messzire virító, hófehér egyes szám volt a hátán.

A Párizs végében az Eiffel-toronynak csúfolt villanyoszlop-vezetékek pókhálójában állt. A többség innen lopta az áramot. Mellette, a valamikori ipari vasút fölött omladozó betonhidhoz jártak a dolgukat végezni azok, akik nem ástak maguknak pottyantós budit a régi, betelt pöcegödörök mellé. Ellep minket a szar... – gondolta Carlo, és messzire

elkerülte a hidat. – Rohadt gettó – tette még hozzá félhangosan. Súlyos szavak voltak ezek. Ha más mondta volna a Párizsra, hogy gettó, a telepi fiúk vérre mentek volna miatta. Szégyen... – hallotta magában Carlo Franky barátja hangját, azt a jellegzetes, keserű hangot, ahogy a szégyen szót kiejti. Ennél már csak azt tudta Franky szívszorítóbban és millióféleképpen mondani, hogy „cigány”.

– Nem akarok bűnöző lenni, mint az apám, nem akarok gettóban élni, nem akarok lenézett cigány lenni, focista akarok lenni. Csatár vagy kapus. Csatár vagy kapus. Csatár vagy... – ezt hajtogatta Carlo magában, ahogy ment a Salakos néma kutyái felé a feszült csöndben, egy szál pólóban, miközben a hajnal deret szitált a fejére. Párizsban a nagyobbak már csak azért sem vettek fel kabátot. Tizenöt éves korukra megedződtek, és meg sem érezték a mínuszokat. Megtanulták nem érezni, és főleg nem kimutatni, hogy fájnak. Még mindig alig derengett. Rákezdtek, vonyítottak a Salakos kutyái. Carlo igyekezett mindenre felkészülni. A salaküzem őrre, a zsákmányra leső rendőrökre, a kutyákra. Rottweilerek voltak, az üzemet vigyázták, az erdő megmaradt fáit. Carlo még nem látta, de elképzelte, mit rejt a sötétkék ég alatti fekete táj.

Átvágott a Párizson, azaz az egyetlen utcáján haladt. Üres volt. Üresek voltak a háztömbök közötti nyiladékok, üresek a kis udvarok. Nem nyikordult ajtó, az ablakok sötéten meredtek, némelyik bedeszkázva, ridegen, vakon. Lógó fejű kóbor kutyák végezték a dolgukat a romos lépcsők mellé, aztán némelyik felfalta, amit csinált. Az utcai lámpák már évek óta nem világítottak. De Carlónak nem volt szüksége fényre. Rutinosan kerülgette az aszfalt kamionkerekek tépte lékeit. Minden érzékszervével a Salakos felől érkező neszekre figyelt. Pedig nem csak onnan fenyegette veszély.

A Szakállas ember

A dombok fölött pengényi rést hasított a felkelő nap. Sápadt fényvel, egyenletesen világított a fiatal fatörzsek derekára, mintha egy másik bolygó türkiz holdja volna.

Carlo a meredek domboldalon megközelítette a kiválasztott fák csoportját. Baltájával néhány határozott ütést mért a vékony törzsekre. Hat darab körülbelül öt centiméteres átmérőjű, zsenge lombú fácskát vágott ki, és helyben legaly-

lyazta őket. Fatörzsenként számolva mindössze hét-nyolc csapással, és lombonként néhány apró reccsenéssel zavar-ta meg a csendet. A nap fokozatosan szakította foszlányokra a sötét felhőket, és a kutyák, mintha valaki megfenyítette volna őket, hallgattak.

Néhány hónapja a járőrök intenzívebben ellenőrizték a Salakos körüli erdőt, már ami maradt belőle.

Carlo életében először volt egyedül az erdőben fáért. A keresztanyja nem hagyta, hogy fát lopjon. Másokat azonban már elkísért. Mert azt még Zsuzsi nene sem tagadhatta meg, ha valamelyik családtagnak kellett segíteni. Igyekezett persze megakadályozni, mellébeszélni, lehazudni a csillagokat is, hogy Carlónak éppen mi más ezer dolga van, ho-

vatovább, tulajdonképpen Carlo nemcsak hogy nem ér rá, de otthon sincs.

– Ki tudja, hol csavarog az a бүdös kölök? Aztán még valamibe belekeveredik nekem! De hát nagy már, nem ülhet a keresztanyja szoknyája szélén. Mer’ ezekkel a kamaszokkal nem lehet bírni, haljak meg! – esküdzött égre-földre, hadovált összevissza. – Azt se tudom kivel, hova megyen, nem habiszti, naphosszat... Na nézd csak, te meg itthon vagy? – bukott le néha, de olyankor sem hagyta könnyen magát. – Én meg itten még aztat se tudom, ha ez a gyerek éjjel-nappal itthon van, mer’ nem lehet bírni ezekkel a kamaszokkal a tévé előtt. Vagy ott döglenek, vagy gyönnék-mennek. Úgy lehet rájuk számítani, mint hintaló után a lószarra. – Aztán ha végképp nem sikerült kibeszélnie a dolgot, akkor beletörődve mondta: – Na, gyerelem, menjé, azt’ segíts!

Akkor Carlónak mennie kellett segíteni, és így – akár akarta, akár nem – szépen megtanulta már nyolcévesen, hogyan kell kiválasztani, kivágni a fát, összekötni a nadrágból kihúzott derékszíjjal, vagy ha van spárga, akkor azzal. Hogyan kell a kisebb adagot vállra vetni. Hogyan kell a nagyobb adagot kézikocsival a lejtőn észrevétlenül leereszkedve, a Párizs közei közt cikázva, az apró udvarra bevinni. Hogy kell az udvaron szempillantás alatt darabokra vágni a tüzelni valót, és a kamrába rejteni. Hogy kell a felesleget ládába kimérve eladni azoknak, akik nem kockáztatnak az erdőre menni. Egyszer egy nagyobb megrendelés teljesítésébe is belekeveredett, ahol láncfűrészsel vágtak ki hatalmasabb fákat egy, a városból érkező vállalkozó irányításával, aki vitte feketén, és jó pénzért eladta a lopott fát a „tisztességes népeknek”.

A Párizsban a szigeteletlen bérlakások vaskályhái zabálták a tüzelőt. Mire a tél azon rendje és módja szerint berendezkedett, az ellátásra kapott fa hirtelen elfogyott. Ha néha akadt alkalmi munka valakinek a családban, fára már nem mindig tellett a megkeresett pénzből. Így járt Zsuzsi nene is. Beteges, idős volt ahhoz, hogy messze, az Alföldön mezőgazdasági idénymunkát vállaljon. Nem volt keresőképes a családban. Vagy, ha lett is volna, ő azt akarta, hogy a keresztfia inkább tanuljon, ameddig lehet. Örült, hogy Carlót felvették középiskolába, és a fiú le is érettségizhet, ha elég szorgalmas. Sok idő eltelt pirkadat óta, de a fiú nem érkezett még haza. Vajon hol járhat? – aggódott Carlóért. Magát hibáztatta, hogy miért nem fogadta el a szomszéd ajánlatát tegnap. A Sárkány Tibike adott volna hitelre, jó drágán fát, de Zsuzsi nene elutasította. A Sárkány Tibikét talán még jobban gyűlölte, mint az öreg Sárkányt. Csak zsaroljátok a népeket – mondta nemegyszer a szemébe a szomszédasszonyának, akinek túrnie kellett Sárkány Tibikét

az egész randalírozó családjával együtt, mert elvette a lányát. Diló Mari, Zsuzsi nene szomszédasszonya inkább áldozatuk volt, mintsem haszonélvező. Diló Mari legidősebb lányát választotta feleségének Sárkány Tibike, de a többire is szemet vetett már.

– Hol van Carlo bátya? – kérdezte Miki.

Zsuzsi nene az iskolatáskát igazította a hátára. Miki Carlo nővérének a fia volt. Zsuzsi nene – Carlo anyja halála után – hat árván maradt gyereket nevelt fel. Aztán rá maradt Carlo nővérének fia, Miki is.

– Ma egyedül mentek. Vigyázol Veronra, megértted?

Veron Carlo légiós bátyjának a kislánya volt, az ő nevelése is Zsuzsi nenére maradt.

Miki komoly arccal bólintott.

– Mi’csinál a Carlo? Mért nem várt meg engem? – kérdezte a kislány, ő nem elégedett meg a korábbi szikár válasszal. – De nene, én félek egyedül – nyafogta.

Zsuzsi nene gondosan kifésülte a haját, és két copfba fonta.

– Nem leszel egyedül. Miki bekísér az osztályba. Ahogy Carlo szokott. Miki már nagyfiú.

– Nem igaz – mérgelődött a kislány. – Én elsős vagyok. A Miki csak kettővel több nálam.

– Az már nagy! – mondta Zsuzsi nene.

– De fél a kutyáktól! – vágta rá Veron.

– Carlo is fél a kutyáktól, de attól még meg tud védeni. Én is meg tudlak védeni, merjen csak egy ujjal is bántani valaki, megölöm! – harciaskodott Miki, de Veront nem tudta meggyőzni.

– Olyan gizda vagy, hogy ki se látszol a táska alól – csipogta Veron, és a biztonság kedvéért hátrébb lépett. Ezzel el is került egy – a nene rosszálló tekintetétől elbizonytalanodó – oldalrúgást.

– Leállítod magad, vagy hívom a Szakállas embert – szólt rá a nene.

– Elvisz a Szakállas ember... – zendített rá a csúfolódásra szent borzadállyal Veron.

– De tégedet is, ha ilyen pimasz vagy! – csördített oda Zsuzsi nene.

– Te aztat nem csinálnád, nene... – nézett rá bizakodó, barna szemével Miki.

– Akár hívnám, akár nem, azt visz el a Szakállas ember, akit akar... Aki rosszalkodik. Szereti a rossz gyerekeket...

– Megenni? – kérdezte Veron.

– Még annál is rosszabb – mondta Zsuzsi nene.

– Te már láttad?

– Nem. Csak mesélték...

Cimbirodalom

- Ki?

- Aki találkozott vele, és látta, hogyan csajja el a gyerekeket.

- Én láttam egyszer - nézte kitaróan fürkészve Zsuzsi nene arcát Miki, vajon hisz-e neki.

- Álmodtad - válaszolta a nene.

- Tényleg látta... - bizonygatta Veron.

- Ne beszéljete hülyeségeket! Képzeltőtök.

- Nem. A telefonfülkébe' volt. Ott várt. Nem telefonált.

Csak várt - mesélte Miki.

- A Szakállas ember nem foglalkozik a jó gyerekekkel, mondtam már. Ha jók vagytok, akkor elkerül titeket.

- Akkor biztos rossz voltam, mert engem követett. Elmentem a fülke mellett, amiben nem is volt telefon. Ki voltak régen törve az ablakai, amit lehetett, már elvittek belőle...

- És követte a Mikit, követte a Szakállas ember - toldotta meg Veron. - A kezében egy ilyen vezetékkel vagy mivel, tudod...

- Na, elég volt! Be lehet fejezni. Majd folytatjátok a mesemondó versenyen.

- Jujj de félek, nene! - sikkantott Veron. Az ajtóban állt és kinézett. - Lehet, hogy itt vár ránk. Arra vár, hogy Carlo nélkül menjünk iskolába.

- Zsuzsi nene! - kiabált befelé Ancsa, Carlo osztálytársa. Erre mind összereztek.

- Na, éppen jókor gyössz! - könnyebbült meg Zsuzsi nene. - Vidd már el ezt a két élénk fantáziájú gyerekeket az iskolába.

- Carlo? - kérdezett vissza Ancsa.

- Már elment.

- Na, akkor gyertek, majd én vigyázok rátok - nyújtotta a kezét a gyerekek felé Ancsa. - Aztán mitől reszkettek úgy, mint a nyárfalevél? - kérdezte tőlük nevetve, amikor azok belécsimpaszkodtak.

Ancsának friss szappanillata volt, a haja is megmosva, kissé még nedvesen hullámozott a derekáig.

- Ne is kérdezd... - legyintett Zsuzsi nene. - De te megfázol vizes hajjal, lányom.

- Dehogy fázom! - válaszolt vissza Ancsa. Veron csodálattal simított végig Ancsa fényes, dús haján, amíg elérte.

- De jó illata van!

- Balszam is van rajta - dicsekedett Ancsa -, anyám vette.

- Nekem is, nekem is! - kiáltott vissza a nenének Veron.

- És akkor az enyém is ilyen szép volna kiengedve!

- Még mit nem! - kacagott Zsuzsi nene.

- Majd kérünk az Ancsától...

- Már elfogyott! - vágta rá Ancsa.

- Pedig amúgy adtál volna, mi? - nevetgélt tovább Zsuzsi nene. Nekitámaszkodott a kerítésnek, és nézte, ahogy lassan elindulnak a gyerekek, de még vissza-visszafordulnak, mint akiknek nehezebb esik, hogy istenigazából neki lóduljanak végre.

- Ha ötöst hozol, kapol balzsamot! - ígérte Veronnak Zsuzsi nene.

- És én mit kapok? - fordult vissza Miki.

- Amit kérsz, szerelmem! - kiáltotta utánuk a nene, kisérellőve magát a kerítéstől, amire támaszkodott.

Nehézkesen mozgott, gyengének érezte magát, de nem ment vissza a házba. Az ellenkező irányban a Salakos felőli utcafrontot tartotta szemmel. Belésajdult az aggodalom Carlo miatt.

Tizenöt

- Mi a neved?

- Farkas Károly.

- Igazolvány?

- Nincsen nálam.

- Azt akarod, hogy bevigyünk?

- Tényleg nincsen nálam.

A járőröző rendőrök közül az idősebb elhúzta a száját. A fiatalabb nem viselt egyenruhát, szórakozottan ütögette a tenyerét a gumibotjával. A lába előtt hevert a balta, félig rálépett, miközben ott állt. Az arca kifejezéstelen volt. Carlo nem tudott semmit kiolvasni a tekintetéből, mert napszemüveget viselt. Az idősebb kék szeme azonban szúrósan méregette. Hátrattett kézzel kérdezett.

- Hol laksz?

- A Párizsban.

- Mindjárt gondoltam.

- Kettes köz, négyes blokk, négyes ajtó - tette hozzá Carlo.

- Hova viszed a fát?

- Tüzelőnek kell. Van két kistestvérem és egy idős keresztanyám. Ő nevel.

- Te nem a Farkas Karesz fia vagy? A Jenci testvéréé?

Carlo nem válaszolt azonnal.

- Nem esik messze az alma a fájától - szólalt meg most először a fiatalabb rendőr. A Salakos felé nézett, egy pillantásra sem méltatta Carlót. Bár a fiatalabb volt a megközelíthetlenebb, Carlo sokkal jobban tartott az idősebbtől. Valahonnan ismerős volt neki, vagy csak úgy képzelte...

– Na, mi van? Elvitte a cica a nyelvedet? – poénkodott negédesen az idősebbik.

– A fia vagyok – mondta ki Carlo.

– A bátyád a légiós...

– Az.

– A nagybátyád meg a Jenci a Szirtesről...

– Igen.

– És nem telik fára...

Carlo csak megrázta a fejét. Dühös volt és tehetetlen. Nem akart nagyobb bajba keveredni, mint amibe került. Be is vihetik, ha kedvük van hozzá. Igyekezett nem kihúzni a gyufát. A bűnjel ott volt mellette. A fejsze és néhány szál fa.

– A cigányok lohatnak, csak a becsületes magyar embernek kell megvenni a fát, mi?

Carlo elpirult, ettől barna arca elsötétült. Eszébe jutott, amikor magyarok megrendelésére lopták a fát. Azokat nem érdekelte, hogy lopott fát vesznek. Pedig az is lopás – gondolta.

– Elismered a lopás tényállását? – kérdezte a fiatalabbik.

Carlo nem tehetett mást, bólintott.

– Mert a cigányoknak lehet, ugye? – ismételte meg az öregebbik rendőr. – Na, mi van? Furcsa, hogy valaki ki mondja az igazságot?

– Haladjunk inkább – szólalt meg váratlanul a fiatalabb. Az idősebb a kollégájához fordult.

– Még jó, hogy a Jenci-banda a panaszirodán jelentget fel minket, hogy méltatlanul járunk el. Kinyílt a Jenci-banda csipája. A Jenci négy harci kutyát tart a házban, és ellenáll a rendőri intézkedésnek.

– Meg táncos lányokat... – röhögött az öregebbik rendőr. – És csodálkozik, ha kényszerítő eszközt használ az ember...

– Hány éves vagy? – kérdezte váratlanul a civil ruhás.

– Tizenöt – mondta Carlo, és megkönnyebbülést érzett, hogy nem sorolják tovább a családjá viselt ügyeit.

– Akkor tizenötezer – mondta a civil ruhás.

Carlo először nem is kapcsolt. Amikor a papírt elővette az idősebb rendőr, akkor jött rá, hogy tizenötezer forintra bírságotlák meg. Tizenötezer forint neki nagy pénz volt. Éppen ennyibe került a laktér és a villany havonta... És akkor még ott a vízdíj, a szemétdíj... Valójában tudta, hogy

ez semmi bírság, ahhoz képest, amennyit szokás kapni. Ötvenezret is egy-egy alkalommal. Ezt a nene nem tudhatja meg! Semmit nem tudhat meg az egészből – gondolta.

– Tizenötezer? – mondta ki elsápadva.

– Duplázzuk? – kérdezett vissza az idősebb rendőr. A fiatalabb már visszament a kocsihoz, de ő mégis lehalkította a hangját. – Dupla vagy semmi. Játshatunk...

Carlo kérdően nézett rá. Az idősebb egy kétszázás pénzérmét villantott meg a tenyerében. – Ha fej, akkor megúszad, ha írás, akkor harmincezer.

– Magának abban mi az üzlet? – kérdezte felbátorodva Carlo. Most lebuktathatná ezt a zsarut. Vagy a másik is tudja ennek a piszkos ügyeit? Ha volna egy mobilja, fölvehetné...

– Semmi közöd hozzá – vigyorgott a rendőr. – De az égvilágon semmi. Neked meg egy lehetőség. Soha vissza nem térő alkalom. Háromig számolok. Három. Csak szivatásból csinálja – jött rá Carlo –, tiszta pszichopata. Carlo tudta, hogy nem lenne szabad, mégis belement a játékba. Csak szeret engem annyira a Jóistenke – reménykedett, és még imádkozott is, hiába figyelmeztette a Zsuzsi nene, hogy ilyenért nem szabad.

– Majd megy a csekk.

– Harmincat írt rá? – kérdezte elkeseredve Carlo.

– Mit gondoltál, kisfiam? De viheted az árut. A fejszét viszont lefoglalta a kolléga mint bűnjelt.

– Nem lehet ledolgozni? A büntetést... – szólt még a kocsi beszálló rendőr után.

– Nem – jött a tömör válasz, és a járőrautó elhajtott, vissza a Salakos felé.

Carlo álldogált egy kicsit, legszívesebben beleverte volna a fejét a falba, ha lett volna fal. Jobb híján félhangosan káromkodott, aztán hangosan is káromkodott, ahogy csak bírta, ahogy csak a száján kifért, de nem volt elég gazdag a szókinccse, és amikor már negyedszerre ismételte magát, megunt. Valahogy hirtelen mindentől elment a kedve. Fogta, a vállára kapta a fákat, és azok egyből le is hullottak szanaszéjjel. Elengetett a spárga. Carlo összeszedte újra őket, megkötözte a maradék kötéllal, szorosra, ahogy csak bírta, újra nekiindult. Ment, nem nézett semerre, csak ment nekikeseredve.

Kék lakk

A telep Salakos felőli oldalán, észre sem vette, honnan, honnan nem, Natasa termett mellette. Nem nézett rá, csak a lábát látta. A lányon a hűvös reggel ellenére szakadt szandál volt, a lába piszkos, a körme kékre festve. Carlo csak ezt a két barna, mellette lépdelő retkes lábat figyelte, a meg-hökkentő, kékre festett körmökkel.

– Szép a lakkod – jegyezte meg.

– Még jó, hogy – válaszolta Natasa a maga bárdolatlan modorában. – Milyen legyen egy kék lakk? Mint az ég. Mint a rendőrautó. Szép. Ijesztő.

– Milyen rendőrautó? – állt meg Carlo, de még most sem nézett a lányra, csak megigazította a vállán a faköteget.

A rendőrautó a Salakos felé hajtott tovább, de Carlo jobbnak látta, ha óvatos. Natasa sem tudhatja meg, hogy elkapták. Főleg azt nem, hogy megbüntették.

- Semmilyen - mondta a lány.
- Nem láttál rendőrt?
- Tegnap éjjel kint voltak anyámnál. Nem hallottad?
- Aludtam - hazudta Carlo. Valójában a függöny mögül leskelődő Zsuzsi nene élő közvetítését hallgatta:
- Jaj Istenkém, hogy ezek nem szégyellik magukat! - zsörtölődött szórakoztatóan Zsuzsi nene. - Ide figyelj kisfiam, és jól jegyezzed meg, téged a múltad fog kötelezni...
- Mire, keresztanya?
- Arra, hogy letagadd... Na, remélem a kicsiket nem ébresztik föl - azzal visszaterelte Carlót a priccsre.

- Én nem aludtam - folytatta Natasa. - Megint ordított a zene. Majdnem bevitték anyámat. Nekiment a rendőröknek, hogy kinyalhassák neki. Ilyenek.

- Tényleg Diló az anyád, nem véletlen hívják így.
- Ne szidjad az anyámat!
- Nem szidtam. Diló vagy nem Diló?
- Rohadt kurva.
- Te mondd - hagyta rá Carlo.
- Én már csak tudom - vágott dühös képet Natasa.
- Az a baj, hogy más is - vigyorgott Carlo.
- Na, tényleg kapsz egyet!

Natasa akkora erővel ment neki Carlónak, hogy az elvesztette az egyensúlyát, és megint majdnem leszórta a földre a fát. Ő is nekiszaladt oldalról Natasának, amitől a lány elesett.

- Na gyere már, Diló Natasa! - nyújtotta a fél, szabad kezét Carlo, hogy felsegítse a földön fekvő lányt. De Natasa ellökte.

- Mehetsz a jó bűdös... - kezdte Natasa, aki válogatott káromkodásokat ismert. Szép arca rezenéstelen maradt, gyermeki ajkai közül pedig ömlött a mocsok. A szavak nagy részének a jelentését sem ismerte, ártatlanul káromkodott. Ez tette ki beszélgetései, megnyilvánulásai nagy részét. Az anyja, Diló Mari és a rokonsága nevetett rajta, jó mulatságnak tartották ilyesmire tanítani. A Párizsban addig provokálták, míg rá nem kezdte, ő ezért kapott dicséretet. Carlo nem tudott ezen mulatni.

Ha meg kellett volna fogalmaznia, akkor sem tudta volna pontosan elmagyarázni, mit is érez Natasa iránt. Együtt nőttek fel. A lány két évvel volt fiatalabb nála. Még óvodába is együtt jártak, igaz, nem egy csoportba, mégis együtt játszottak később is mindig, pedig Natasát kisegítő iskolába irányították. Carlo nem tartotta sem bolondnak, de még fogyatékosnak sem. Ha valaki, ő tudta, hogy Natasa milyen értelmes.

- Fээр' voltál? - hagyta abba a kiabálást hirtelen Natasa. Porolgatni kezdte a szoknyáját, de hiába. Csak a frissen szerzett porréteg jött le, a régebbi foltok nem.

- Mit gondolsz?
- Azt, hogy nem kellett volna.
- De kellett.
- A Sárkány Tibike adott volna... - mondta Natasa.
- Ja. Pont a Tibike - válaszolta Carlo.
- Mindig ad, ha kell valami, nem?
- Ha kell, ha nem... - húzta el a száját Carlo.
- A lakkot is ő vette. Elveszi a magáét, ami jár neki, de azér' rendes - védte Natasa nem túl meggyőzően.
- Mint egy pitbull - vágta rá Carlo.
- Mint a Farkas Karezs vagy a Jenci - hozakodott elő a kényes témával Natasa.

- Ha nem te mondanád, kinyírnának...

- Fejszéd?
- Kölcsönadtam.
- Kinek?
- Nem téma - rázta le Carlo.
- Iskola? Az se téma?
- Már nem megyek be.

Natasa elhallgatott. Részvétellel nézte Carlo szomorú szemét.

- Az hét óra igazolatlan lesz. - szólalt meg újra. - A Zsuzsi nene megöl.

- Nem jól érzem magam. Lemegyek az orvoshoz.
- Elkísérlek. Én is oda indultam - mondta Natasa.
- Neked mi bajod van? - kérdezte gyanakodva Carlo.
- Fáj a fejem.
- Mindig fáj neked.
- Mindig.
- Most még mulattak is anyámék. A füsttől fáj. Tele van füsttel. Meggondolkodással.

- Min gondolkodsz?
- Az életem.
- Azon nincs mit gondolkodni - állapította meg Carlo.
- Nagyon is van. Hogy miért ilyen. És a halálon is - mondta Natasa.

- Azon mit gondolkodsz?

- Hogy mi van utána. Hogy ezeknek - és itt Natasa felsorolta mindazokat, akik az elmúlt évben meghaltak a Párizsban -, hogy ezeknek miért kellett meghalniuk...

- Nem is számoltam, hogy ilyen sokan...
- Miért kellett meghalniuk? - ismételte Natasa a kékre lakkozott körmeire meredve. Meneteltek némán az orvosi rendelő felé, nézték, hogyan világít a kék lakk lépésenként. Egy. Kettő. Egy, kettő, egy, kettő.

Irodalmi kalandozások az Óperenciás-tengeren túlra (3.)

Kedves vademberek: Louis Antoine de Bougainville nagy utazása

A címbeli név ismerősen csenghet minden hobbikerésznek. A bougainvillea ugyanis Dél-Amerikából származik, népszerű, mutatós dísnövény, amely épp a 18. századi francia világtutazóról kapta a nevét.

Bougainville élettörténete nagyon hasonló Cook kapitányéhoz. A francia felfedező egy évvel később született, mint Cook, nagyjából ugyanazokat a világrészeket hajózta körbe, mint angol kollégája. Bougainville is katonatisztként kezdte pályafutását. Kanadában a britek ellen harcolt a francia gyarmatok megőrzéséért sikertelenül. Hazatérve világtörülű útra szánta el magát: expedíciója két hajóval látott neki a Föld körülhajózásának. 330 emberrel kelt útra, közülük a több mint két évig tartó, Föld körüli hajózás közben hetet veszített el. Az expedíció igazi tudományos felfedezőút volt, amelyhez számos tudós csatlakozott, akadt közöttük biológus, térképész, csillagász. Igazi franciás különlegessége az expedíciónak, hogy legénysége között akadt egy kakukktojás is, de ez csak valahol a Csendes-óceánon derült ki: az egyik hajósuk férfinak öltözött nő volt. A csapat természettudósa, Philibert de Commerçon a hosszú út alatt nem akarta nélkülözni szerelme társaságát, ezért férfinak öltöztetve becsempészte őt a hajóra. Az utazásról Bougainville részletesen beszámol Utazás a világ körül című könyvében.

Az alábbi részletben az utazók Patagónia (a dél-amerikai kontinens déli nyúlványa) őslakosaival való találkozását meséli el. Az indiánok nem először találkoznak európaiakkal, de még új számukra az élmény, kíváncsian és bizalommal közelednek hozzájuk. Bár egymás nyelvét nem ismerik, a testbeszéd segítségével kitűnően megértik egymást.

1766. november 15-én indult el Nantes-ból világtörülű expedícióra a La Boudeuse fregattal

„Ma reggel az indiánok, akik egész éjjel táplálták a tüzet, az öböl mélyén fehér lobogót tűztek ki egy magaslatra, mi pedig azzal válaszoltunk, hogy felvontuk a hajó zászlaját. Ezek az indiánok nyilvánvalóan ugyanazok voltak, akiket az Étoile legénysége látott a Boucault-öbölben, és a lobogó, amelyet kitűztek, az volt, amelyet Denys de Saint-Simon ajándékozott nekik szövetségük jeléül. A tény, hogy gondosan megőrizték, nyájas, szavatartó emberekre vall, vagy legalábbis olyanokra, akik megbecsülik a kapott ajándékot.

A spanyolok beszámolója szerint a nép, amely Tűzföld ezen részét lakja, egyáltalán nem olyan vad, mint a más vidékeken élők. Roppant emberségesen fogadták a szerencsétlenül járt La Conception hajó legénységét 1765-ben. Még az áru egy részének megmentésében is segítséget nyújtottak, és segítettek tárolókat építeni, hogy biztonságba helyezhessék azt.

Mihelyt lehorgonyoztunk, vízre bocsátottam a mi hajónk és az Étoile egyik csónakját. Tizen szálltunk csónakba, mind-egyikünk egy-egy puskával volt felfegyverkezve. Az öböl végébe eveztünk, a csónakokat elővigyázatosságból a vízen hagytuk. Alig léptünk ki a partra, láttuk, hogy hat bennszülött közeledik felénk, lovon vágatva. Ötven lépésre tőlünk leszálltak a lóról, és felénk siettek, saua! kiáltást hallatva. Mikor hozzánk értek, felénk nyújtották kezüket, és megszorogatták a miénket. Azután erősen magukhoz öleltek, az iménti saua!, saua! kiáltást ismételve fülszaggató hangon, amit mi is viszonztunk. Ezek a jóemberek látszólag nagyon örültek a jöttünknek. Kis idő múlva az a kettő is megnyugodott, aki eleinte rettegve közeledett felénk. A véget nem érő kedveskedések után csónakjainkból lepényt és egy kevés friss kenyeret hozattunk, szétosztottuk közöttük, és ők nagy étvággal fogyasztották el. Számuk rohamosan gyarapodott; nemsokára már mintegy harmincan álltak körül, közöttük néhány fiatal és egy nyolc-tíz év körüli gyerek. Mindnyájan bizalommal közeledtek felénk, és ugyanúgy ölelgettek, mint az elsők. ►

Louis Antoine de Bougainville (Párizs, 1729. november 12. Párizs, 1811. augusztus 31.)

Fiútörténetek kicsit másképp

Sorozatunk új részében az az izgalmas, hogy – különlegességként – a kiválasztott könyvek mellett egy témába vágó filmet is ajánlani fog. Iskolai bán-

talmazásról, netes megfélemlítésről, illetve a serdülőkör és a felnőttkor között húzódó határ átlépéséről lesz szó az alábbiakban.

KALAPOS ÉVA

Massza

A fiúknak is vannak érzéseik

„Néhány évvel ezelőtt teljesen kiborított, amikor három tinédzser öngyilkosságot követett el Amerikában és Angliában. – meséli Kalapos Éva arról, hogy hogyan talált rá legújabb könyvének témájára. – Eleinte »csak« az iskolában zaklatták őket, később már a neten, a közösségi oldalakon keresztül. (...) Mindhárom eset felzaklatott, nem tudtam elhinni, hogy ilyesmi megtörténhet. Elkezdtem beleásni magam a témába, és láttam, hogy számtalan hasonló példát találhatunk még.”

Kalapos Éva történetének elbeszélője Ráber Patrik, a művészet iránt érdeklődő fiú, akit emiatt szűkebb, iskolai közössége nem fogad el. A könyv ismertetőjében úgy írják le, mint egy „tök átlagos” srácot, akit társai amiatt kezdenek el szívatni, hogy színész szeretne lenni, és be is lép egy színjátszókörbe. Én nem látom átlagosnak Patrikot, legalábbis nem abban a lekicsinylő értelemben, hogy érdektelen figura volna, számomra inkább izgalmas, sokoldalú karakter.

A könyv szerzője hatalmas kutatómunkával készült rá, hogy Patrik bőrébe bújjon. Az iskolai bántalmazásokról, a netes megfélemlítésről olvasott cikkek és a végignézett videók sora sem készíthette fel az írónőt arra a fájdalomra, amit írás

► Egyáltalán nem tünnek meglepettnek érkezésünk miatt, és szájukkal a puskáink hangját imitálva értésünkre adták, hogy ismerik ezeket a fegyvereket. Úgy tűnt, nagy gondot fordítanak arra, hogy a kedvünkben járjanak. Commerçon úr és még néhány atyafi a mieink közül nekilátott növényeket gyűjteni. Az indiánok közül többen is követték példájukat, megfigyelték, mit gyűjtenek, és olyanokat szedtek ők is.

Egyikük odament Bouchage lovaghoz, aki szintén a növények gyűjtésével foglalkozott, és megmutatta neki a fájós szemét. Arra kérte, mutasson egy növényt, amely meggyógyíthatná. Tehát ismerik a gyógynövények hatóanyagát használó gyógyítást. Ahogy a régi görögöknél Makaón az istenek gyógyítója, a kanadai vademberek között is számos ilyen gyógyítót találni.

Az ő szemükben értékes apróságokért cseréltünk néhány vikunya- és lámabőrt. Kézjeleket használva dohányt kértek tőlünk, és a piros szín szemmel láthatóan lenyűgözték őket: amint észrevettek rajtunk valami pirosat, megérintették, és igekeztek kifejezni, mennyire vágnak rá. Egyéb-ként ahányszor adtunk nekik valamit, vagy megöleltük őket, annyiszor hangzott fel a saua! kiáltás, hogy szinte megsüketültünk belé. Úgy döntöttünk, megkínáljuk őket pálinkával, vigyázva, hogy mindegyikük csak egy kortyot igyon. Mikor

lenyelték, a torkukra csaptak, és gurgulázó, artikulálatlan hangot adtak ki, amit ajkaik csattogtatásával fejeztek be.

Mindegyikük ugyanezt a jelenetet játszotta el, ami rop-pant furcsának tűnt.

Időközben esteledni kezdett, és úgy gondoltuk, ideje visszatérni a fedélzetre. Mikor meglátták, hogy távozni készülünk, nagyon elszomorodtak, jelekkel mutatták, hogy még várjunk, mert még jönnek az övéik közül. Megértettük velük, hogy másnap visszajövünk, és hozunk nekik mindent, amit szeretnének. Úgy tűnt, jobban szeretnék, hogy a szárazföldön éjszakázzunk. Mikor látták, hogy elindulunk, elkísértek a vízig, és közben egyikük végig énekelt. Egyesek térdig gázoltak a tengerbe, hogy tovább kísérhessenek. Mikor a csónakhoz értek, mindent szemmel kellett tartani. Mindenre rátették a kezüket, amit megláttak. Egyikük el-emelt egy sarlót, de amikor észrevettük, ellenkezés nélkül visszaadta. Mielőtt eltávolodtunk volna a parttól, egyre többen gyűltek össze, szüntelenül özönlöttek a part fel. Búcsúzáskor nem mulasztottunk el egy akkora saua!-t kiáltani, hogy az egész öböl visszhangozzon tőle.”

(Louis-Antoine de Bougainville: Voyage autour du monde. Párizs, 1771. Fordította és a bevezetőt írta: Szócs Imre)

közben érzett, belehelyezve magát a kitaszított srác életébe: „ez az első könyvem, amibe behaltam” – nyilatkozta a kötet megjelenését követően.

„Ráber Patrik kretén.

Ráber Patrik nyomorék.

Ráber Patrikra nincs szüksége a világnak.

Legalábbis azok szerint, akik zaklatják őt.”

Patrik helyzetének, azaz egy bántalmazott fiatal érzéseinek megértésében az empátia és a beleélő olvasás segíthet, ugyanakkor a kritikai viszonyulásmód is fontos, ami később tudatossá teheti számunkra, hogy mi is felismerjük, ha hasonló borzalmak történnek meg velünk vagy valakivel a környezetünkben. Azt hiszem, szülőknek és tanároknak egyaránt fontos elolvasni ezt a regényt, hogy jobban megértsék, mi zajlik egy bántalmazott fiatalban, aki úgy érzi, senkihez sem fordulhat segítségért. „Borzasztóan ideges

leszek, amikor hallok, hogy egy felnőtt lekicsinyli a gyerek problémáját. Vagy ha azt mondja a neki panaszkodó gyerekének, hogy »hazudik« – fogalmazott Kalapos Éva, és hozzátette: az oktatási rendszer is túlterhelt ahhoz, hogy a pedagógusok figyelemmel követhessék a tanulók között húzóódó érzelmi, szociális viszonyokat.

A könyv nem csak a Patrikkal való közös út megtételére kínál lehetőséget, hiszen az utolsó oldalakon gyakorlati útmutató és jogi tanácsadás is helyet kapott, ami irányt mutat, kihez fordulhatunk, ha iskolai vagy netes bántalmazást észlelünk.

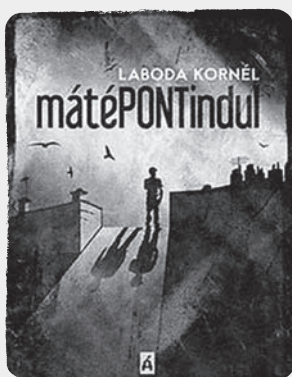
Még azt mondhatom el, hogyan *nem* fejeződik be a sztori: Patrik nem menekül öngyilkosságba, viszont segítség nélkül és a történetek feldolgozása nélkül nem léphet tovább. Nem lövöm le a **Massza** történetének végét, de úgy tűnik, maga a szerző is nyitva hagyja azt, hogy majd közös megbeszélés tárgya lehessen.

Az osztály (észt filmdráma, 2007)

Az osztály (Klass) című észt film, hasonlóan Kalapos Éva *Massza* című regényéhez, az osztályon belüli erőszak egy kegyetlen történetét jeleníti meg. Ahogyan a *Massza* valós történetekre épül, úgy *Az osztály* aktualitását is megtörtént, tragikus iskolai lövöldözések adják.

„Joosep az osztály lúzere, kegyetlen tréfák célpontja. Apja katona, ezért az a véleménye, hogy fiának meg kell védenie magát. Kaspar új fiú az osztályban. Egy napon, amikor a fiúk meztelenre vetkőztetik Joosepet, és belökik a lányöltözőbe, Kaspar úgy dönt, hogy megvédi osztálytársát. Ezzel ő is az osztály célpontjává válik.”

Arra kérdez rá a film, hogy milyen események előznek meg egy olyan jelenetet, amikor iskolások nem látnak más utat, mint fegyverrel támadni társaikra: hogyan lesz a magára hagyott áldozatból vérontást elkövető tinédzser? Mit kellene másképp tenni, ennek megelőzésére?

LABODA KORNÉL MátéPONTindul Tinédzserből fiatal felnőtté

A könyv elején a főszereplő kissé gúnyos fintorral mutatja be önmagát:

„Milyen legyen egy tizenhét éves, ha nem reménytelenül szerelmes? Sokszor gondolok úgy magamra, mint cirkuszi attrakcióra. Tessék, csak tessék, itt látható Kókuti Máté, a világ legátlagosabb tizenhét éves, a kamaszkor minden vonása jól kivehető rajta, tessék, csak tessék, lépjenek közelebb, vegyék szemügyre ezeket a pörsenéseket, pattanásokat, ezeket a kiforratlan vonásokat, ezt a zavaros tekintetet, ezt a teljesen semmilyen frizurát, ezt a hiteltelen magabiz-

tossággal leplezett rettegést, tessék, csak tessék, világszám!”

Máté története valahol a tér és idő valóságának határán mozog, hiszen miután egy átbuzizott éjszakán megismeri az előle addig eltitkolt nagybátyját, valahogy minden másképp alakul. Az elbizonytalanodott tér- és időviszonyok között Maté legégetőbb kérdése: összejön-e a tökéletes randi Annával, a lánnyal, aki évek óta tetszik neki? És hogyan tovább, ha mégsem?

A *MátéPONTindul* beavatástörténet, ami egy nagyon hamar elrepülő hét alatt zajlik: Máté ez idő alatt átlép a tinédzserkorból a felnőtté.

A börtönbe zárt király

Magyarország történelméből tudjuk, hogy IV. Károly német-római császár fia, a birtokai nyomán Luxemburgi-nak nevezett Zsigmond (1368–1437) házasság által lett Magyarország királya. Amikor Nagy Lajos király meghalt, fiú utód hiányában Mária nevű lánya örökölte az ország trónját. Kezéért versengés indult, a magyar nemesek pártokra oszlottak, ki egyik, ki másik kérést támogatta. A küzdelemből Zsigmond került ki győztesen, 1385-ben ő vette feleségül Máriát, s vele együtt 1387-ben koronát kapott a nemesektől. Az újdonsült férjnek és királynak azonban sok ellensége volt az országban.

Uralkodása idején újra és újra szembeszállt a törökökkel. A nikápolyi csatában vereséget szenvedett, sok magyar vitéz a csatában lelte halálát. Budára való visszatérte után ellenségei:

Nagy szidalommal bűnét királynak mind szömébe hanyák,

Rátámadának, királyt ragadák és ütet megfogák.

Barátai rábeszélésére megkegyelmeztek életének, s egyik ellenségének, a meghalt Garai Miklós nádorispánnak a várában börtönbe vetették, 1401-ben. Helyébe pedig a fiatal nápolyi királyt, Lászlót hívták. László útnak indult, Zárában magyar királlyá is koronázták. Mint-hogy azonban apját rövid magyarországi királykodás után a magyar urak kivégeztették, a trónt nem merte elfoglalni.

Zsigmond „Soklyós” (Siklós) várában raboskodott. Az özvegy nádorispánné szíve megesett a sóhajtozó, könnyeit hullatò fejedelmen. Két fiát magához hívatta és bölcs

A siklósi vár

szavakkal a következőket mondta nekik: a törvényesen megválasztott királyt népe részéről tisztelet illeti; egy király meggyilkolása idők végeztéig bélyeg marad a család nevéen; a gyilkosban senki nem mer megbízni.

*Bolondság néktek ti uratokat fogságban tartani,
Hallottuk régen ti atyátoktól gyakran azt mondani:
„Koronás királyt, ki lött törvényből, híven kell szolgálni,*

*Az baromhoz ha hasonlatnék is, lönni kell mellette.”
Ha király felől urak készülnek gonoszt szerzenie,
Akarnám, néktek részétök abban hogy semmi ne lönne.*

*De ha az királyt, mint urak alítják, itt ti elvesztitek,
Megmaradéktokkal királyvér-ontók mindörökké lesztek,
Az krónikákban kik beíratok, utálatosok lesztek.*

*Urak, kik vagytok, gyakran örültök ti az új királynak,
Utálatosok lesztek, fiaim, ti az új királynak,
Alejtjátok-é*, mely nagy bűn vérét ontani királynak?*

*Lám, az nagy gonosz átkozott bűnnel kezetök förtőzik,
Mi méltósággal maradéktokat – vélitök – illetik?
Számkivetettök lesztek, mint latrok, mert mind elhí-
hesztek.*

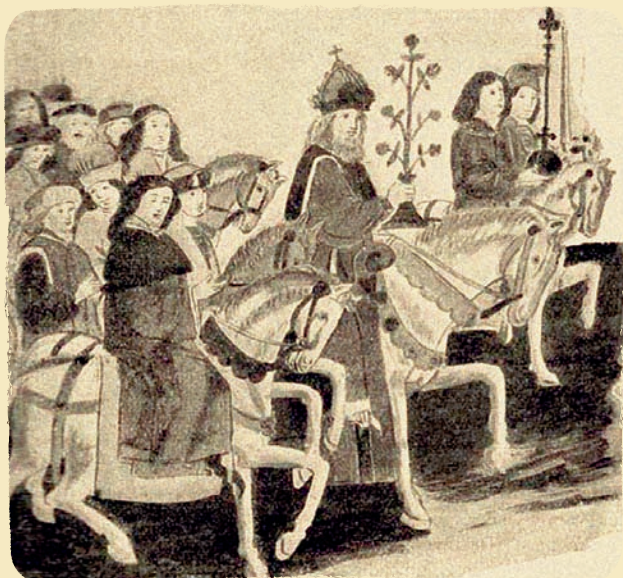
*Az Zsigmond király nagy sok ideje hogy koronás király,
Kit akartok hozni, nem mi királyunk, egy idegön király,
Kérlek, fiaim, meg ne ölessék tületök az király!*

*Soklyósnak várát ily gonosz névvel meg ne rútitátok,
Lám, az királyért kegyetlenül holt meg az ti atyátok,
Megholt Károlynak fiát béhozzák, tudom, jól tudjátok.
[...]*

*Reágonolván, ezt fogadjátok, ti nyertesek lesztek,
Zsigmond királynak szeretetiben, méltóságban lesztek,
Atyátok halála feledve nem leszen, nagy jutalmat
vesztök!”*

A pincebörtönbe siet, s hármuk döntését a királlyal is közli:

* alejtjátok-é = vélitök-e – szerző megj.

A nikápolyi csata 1396-ban

„Jó Zsigmond király, te ellenséged ám új királyt hoznak,
Téged megölnék ez fogságodban, ők mind azon vannak!

Sok könnyhullásid, gyakor sírásid szívem szomoríták,
Ifjúságodnak keserűségi jonhomat** indíták,
Csak én könyörgök, király, értted, hogy szabadítsanak.
Erről de nagyon nagy gondolatom, rettent, vonszon engem,
Félök azon, ha megszabadítlak, elfelejtesz engem,
Hálaádatlan te hátra veted én két szép gyermekem.

Budában míg léssz az királyságban, ha most felfogadod,
Híven mihozzánk mindenben léssen nagy jóakaratom,
Minket el nem hagysz, megszabadítlak, azt bizony
meglátod!”

Megszakítás nélkül olvassuk tovább a történetet:

Ezt Zsigmond hallá, asszony lábánál az földre borula,
Lábát apolja, könyvét hullatja, sírva mondja vala:
„Én jó asszonyom, én édes anyám, járj el ez dologban!

Segítségöddel ha bémehetek én királyságomba,
Ha tirólatok lésszök éltemben háládatlanságban,
Isten veszessen engemet ennél nagyobb nyomorúságban.

Tégedet itt ma hittel fogadlak én hites anyámmá,
Vitéz fiaidat, Jánost és Miklóst, hites atyámfiaivá,
Hitöm tenéked nagy igaz léssen, mindentek meglátja!”

** jonhomat = szívemet

Szabadulása hírére a magyar urak két pártra szakadtak. Hívei diadalmasan kísérték Zsigmond királyt a budai palotába. Az ifjú László király pedig a hír hallatán visszatért Nápolyba.

A történet itt véget ér. Annyival azonban még ki kell egészítenünk, hogy Zsigmond királyra dicsőséges uralkodás várt. Megerősítette a városok szerepét, újraszervezte a magyar hadsereget. 1411-től német király, 1419-től cseh király, 1433-tól német-római császár. Korábban szerepe volt Európa törököktől való megvédésben. Műveltségtisztelete és diplomáciai érzéke által szerepe volt az európai viszonyok stabilizálásában.

Ha az elbeszélő költemény versőit (a strófák első betűit) összeolvassuk, akkor a következő rejtett információhoz jutunk: ZIGMONT KIRALNAK FOGSÁGAROL ES SABADULASAROL SEBESTIEN DEÁK. Azaz: a szerző ugyanaz a Tinódi Lantos Sebestyén, akiről korábban szoltunk már, és a történet Zsigmond magyar király és császár életének egy szomorú epizódját meséli el. Az események logikai láncát (a nikápolyi csata, a siklósi raboskodás és László király behívása) a költő alkotja meg. A históriás éneket 1552-ben írta meg, 54 strófában. Címéül ezt választotta: *História Zsigmond császárnak fogságáról és szabadulásáról, Magyarországon történt dolgáról.* A verset egy korabeli vallásos ének ritmusára írta.

Az éneknek egy 20. században lejegyzett változatát is ajánlom figyelmetekbe:

Ne hagyj elesnem, felséges Isten, keserűségemben!
Te Szent Fijadért légy segítségül, ne legyetek kétségben,
Mert mindenfelől, látod, Úristen, vagyok kísértetben.

Ha a vers első szavait a számítógép keresőjébe beírjátok, meg is hallgathatjátok a szép éneket.

Zsigmond császárrá koronázása 1433-ban, Rómában (dombormű egy 1447-ben készült római érckapuról)

Alvók és a téli álom

A Szín-téren:
Bill Viola,
Sophie Calle,
Mladen Stilinovic,
Tilda Swinton,
Andy Warhol,
Benicio del Vetro
társaságában

Bárcsak aludhatnék én is egy kicsit hosszabbat, akár csak a Kárpátok királya... Energiatakarékos módra kapcsolnék itthon, a biztonságos, meleg környezetemben, és mire felébrednék, elolvadna a hó, visszavonulna a vakító fehérség, sütne a Nap, és kevésbé rétegesen kellene felöltözöm, amikor kidugom a fejem a barlangomból. Közben álmodnék nagyokat, nem háborgatna más medve, és gondolataimat nem felejténém el ébredés után. Olyan lenne, mint a mennyországban.

Amikor ezeket a gondolatokat dédelgettem magamban, eszembe jutott, hogy kapásból fel tudnék sorolni négy-öt művészt vagy munkát, akik vagy amelyek az álom, az alvás témáját dolgozzák fel: **Bill Viola, Sophie Calle, Mladen Stilinovic, Tilda Swinton, Andy Warhol.** És ahogy kezdtem magam beleásni a témába, kiderült, hogy jóval több ilyen munka is van, mint amennyi nekem megvolt. Persze, nem lesz elég a helyünk mindegyikre, de arra a néhányra biztos, amelyek kiváltották a vágyat bennem, hogy Szín-térrre vigyük a bőrünket, álmainkat, vágyainkat. (A többi egy fanzinban köt ki majd.)

Lássuk a medvét. **Bill Viola** *The Dreamers*, azaz *Az álmodók* című 2013-as videoinstallációja hét állókép formátumú képernyőn fut, és víz alatti figurákat ábrázol, akik alusznak. Vagyis csukott szemmel léteznek. A képekhez vízcsobogás-hang is társul, szürreális hangulatot varázsolva a földalatti kiállítótérbe. Szabad az értelmezés. Annyit megtudhatunk egy interjúból, hogy az alkotót egy gyermekkorában történt, halálközeli élmény ihlette erre.

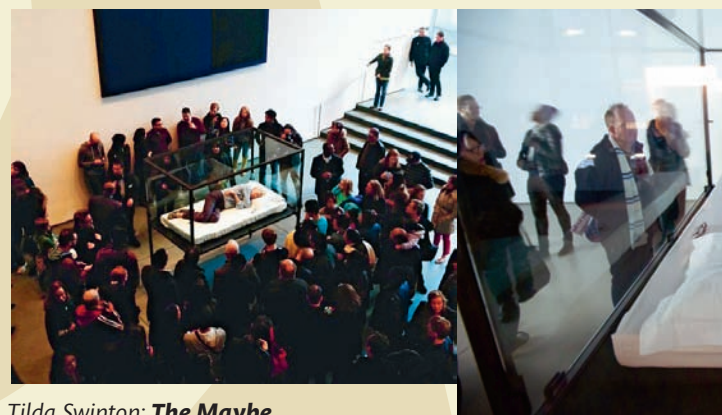
Bill Viola: *The Dreamers*

Sophie Calle: *The Sleepers*

Sophie Calle munkáit nagyon kedvelem, olvashattok róla és munkáiról rovatunkban. Ezúttal az 1979-es *The Sleepers*, azaz *Az alvók* című fekete-fehér fotósorozata által kerül be újra ide. A művész megkért ismeretleneket, barátokat, szomszédokat, hogy aludjanak 8 órát az ágyában, előtte-utána beszélgethetnek, ő képeket készít róluk, megfigyeli őket 24 órán át. Érdekesen fogalmaz a művész, azt írja, hogy arra kéri őket, adják neki a néhány órás alvásukat. Lejegyezte a beszélgetések témáját, leírta az alvók pozícióját, az alvás ideje alatt történő mozdulatok váltakozását, a számukra készített reggeli összetételét, és ebből a jegyzőkönyv-féleségből könyv született, a történet végén fotódokumentációval egészítve ki a munkát.

Tilda Swinton érdekes figura. Színész, többek között a számomra nagyon kedves művészfilm, a Sally Potter által rendezett *Orlando* főszereplője. Egy performanszában alszik egy múzeumban elhelyezett üvegdobozban, a látogatók szeme láttára. Ez Cornelia Parkerrel közös mun-

Tilda Swinton: *The Maybe*

ka talán, és 1995 óta ismétlik meg különböző kiállítóterekben. A Serpentine Gallery-ben ezt az alvástörténetet 22 ezer néző látta. 2013-ban a New York-i MOMÁ-ban mutatta be az alvás művészetét a páros, és a *The Maybe*, azaz a *Lehet* címet adták ennek.

A nemrég elhunyt nagy kedvenc **Mladen Stilinović** kritikai hangvételű, 1978-as fotósorozatának címe *Artist at Work*, azaz *Művész munka közben*. Láthatjuk

Mladen Stilinović: **Artist at Work**

a fiatal, bajszos alkotót, amint az ágyban szemlélődik, agyal, aztán befele fordul. A *Lustaság dicsőítése* című kiáltványféle szerzője több munkájában is foglalkozik a művész szerepével társadalmunkban.

Hogy mindezek mit jelentenek, nem tudom, nem tudhatom. Álomfejtésről, az álmok jelentéseiről létezik könyvészet, vessétek rá magatokat a témára, ha érdekel! Egy biztos, az alvás állapotát nagyon szeretem, sokszor álmodom, hogy műhelyekben, kiállítóterekben járok kortárs művészeti alkotások között. Álmodom, hogy mennyire jók a munkák, aztán ébredés után töröm a fejem, próbálom rekonstruálni a történeteket, hátha felhasználhatók az ötletek. No de kisajátíthatom-e az álomban látott, másvalaki által jegyzett ötletet?

Hogy környezetemben

mást is foglalkoztat a téli álom gondolata, álljon itt bizonylatként fiam, **Benicio del Vetro** fotókompozíciója, amelyben arccal lefele fekvő legófigurák alusszák át a havas évszakot az ablakpárkányon. Míg ezt a cikket írtam, azalatt rakta össze a jelenetet. Érdekes egybeesés, hiszen nem meséltem neki erről a rovattémáról. Lehet, hogy gondolatolvasó bocccsal van dolgom?

Andy Warhol: **Sleep**

Benicio del Vetro
fotókompozíciója

Végül, nem utolsósorban, megemlítem **Andy Warhol** *Sleep*, azaz *Alvás* című munkáját. A pop art legismertebb alakjáról évekkel ezelőtt olvashattatok itt.

Az 1963-as antifilm Warhol egyik kísérleti munkája. 5 óra és 20 percen keresztül egy férfi alvását lehet végigkövetni.

Más-más szemmel nézzük a világot

Virág mozaikképe, ahogy a színeket és az ultraibolya fényt is érzékelő méhek látják

A ragadozó rablólegyek kidülledő, összetett szemeit erős tüske óvja a kapálózva védekező áldozatoktól

A pávápókok nyolc szemének elhelyezkedése lehetővé teszi az előttük, illetve fölöttük levő áldozat mozgásának érzékelését

A legélesebb látású ízeltlábú, a sáskarák két hatalmas szeme egymástól függetlenül mozgatható, és tizenkét szín megkülönböztetésére képes

Az állatvilágban a legnagyobb – futball-labdánál nagyobb méretű – szemekkel a kolosszális tintahalak rendelkeznek

A mélytengeri hordószemű halak áttetsző koponyájukon át nézik a fölöttük úszó élőlényeket (a szemnek vélt gödrök a hal szaglószervei)

Az Észak-Amerikában honos tuskés békagyík a szeméből kb. másfél méter távolságra kilövellt vérsugárral ijeszti el támadóit

Az emlősök világában a testméretéhez viszonyított legnagyobb szeme a Délkelet-Ázsia esőerdőiben honos koboldmakinak van

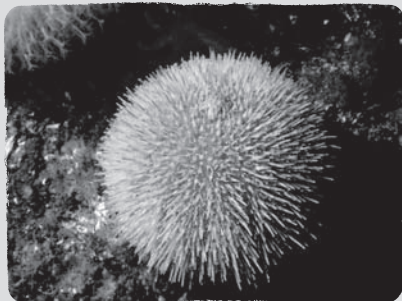
Embereknek és emlősállatoknak egyaránt lehet különböző színű a két szeme (husky-portré)

Mit néz és mit lát az élővilág

Az áttetsző barlangi vakrákok fényérzékeny szemfoltokkal érzékelik a fény erősségének változását

A tengerisün az egész testével „lát”, elszórta elhelyezkedő fényérzékeny sejtjei érzékelik a préda vagy az ellenség rávetülő árnyékát

A hernyók (a lepkék lárvái) testének oldalán elhelyezkedő pontszemek a fény és az árnyék megkülönböztetésére alkalmasak

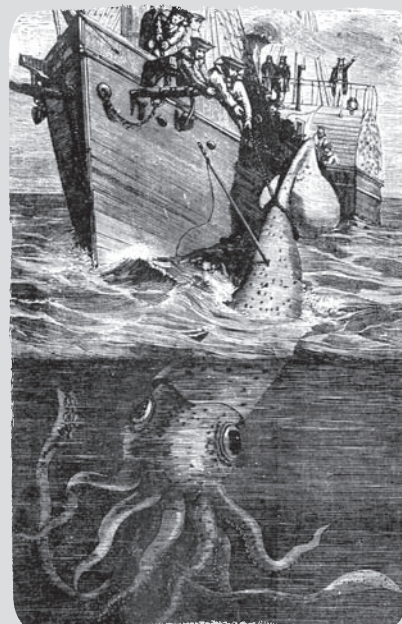
Évmilliók szemtanúk nélkül

A természet csodálatos érzékszervvel, a szemmel ajándékozta meg az embert – és az állatvilágot is. A szem lehetővé teszi a környező világ megismerését, az állatok számára pedig elsősorban az életben maradáshoz.

A több százmillió évvel ezelőtt élt, legkezdetlegesebb élőlények, az egysejtűek csak a világosságot és a sötétséget tudták megkülönböztetni fényérzékeny látósejtjeikkel. A tengerek mélyén, a barlangokban vagy a föld alatt, állandó sötétségben élő állatok – tengeri rózsák, tengeri sünök, barlanglakó rákok és pókok – ma is csupán a fényt és az árnyékot, ezáltal a közelükben történő mozgást érzékelik

a testük felszínén elhelyezkedő, szemfoltoknak nevezett sejtcsoportokkal.

A puhatestűek látószerve változatos. A földigiliszták fényérzékeny sejtjei testük teljes felületén szétszórva helyezkednek el, megvédve a föld felszínére kerülőket a kiszáradástól. A kagylók a fényt, a mozgást és a hőhatást egyaránt érzékelő szemfoltokkal rendelkeznek. A csigák fejlettebb, a fényforrás irányát is érzékelő, bemélyedő gödörszemek (kehelyszemek) hosszabb tapogatóik végén vannak. A puhatestűek közül a fejlábúak vagy lábfejűek – tintahalak, polipok, kalmárok – látása a legfejlettebb: szemlencséjével is ellátott, többnyire nagyméretű hólyagszemük felépítése a gerincesekéhez hasonló.

Az 1861. év napilapokban is közhírré tett eseménye volt egy hatalmas szemű óriáskalmár elejtése a Kanári-szigetek közelében

Az éti csigák hosszabb tapogatóinak végén található, fénylátó gödörszemek az irány érzékelésére is alkalmasak

A w alakú pupillával rendelkező tintahalak jelenlegi ismereteink szerint színvakok, de a kontrasztokat halvány fényben is érzékelik

A természet háromszázmillió éve „feltalálta” Benjamin Franklin bifokális szemüvegét: a háromkaréjú ósrák (trilobiták) közelre és távolra is jól láttak tucatnyi apró, bifokális szemlencséjéből összetett szemekkel

Az ízeltlábúak családjába tartozó, madarakon és emlősökön élősködő bolhák apró pontszemeikkel lesik áldozatukat

A legyek mozaikszemükkel 360 fokban (előre, hátra-, le- és felfelé) látnak egyszerre, három pontszemükkel a fényerősség változását érzékelik

A trópusokon élő, hosszú nyúlványok végén ülő (kocsányos) szemű legyek hímjei közül a leghosszabb szemkocsányúak nyerik el párzás idején a légyhölgyek kegyeit

A pókok többsége – köztük a legélesebben látó ugrópók – nyolc szemmel lát, amelyek elhelyezkedése fajukra jellemző

Több szem többet lát

Az évmilliók során az élőlények szeme egyre bonyolultabb, tökéletesebb lett. Kialakultak a fényt a látósejtekre vetítő, átlátszó szemlencsék, a szemmozgató izmok (testünk legerősebb, soha nem pihenő izmai) stb., és látószervünk lassan alkalmassá vált a képlátásra: a tárgyak és a színek megfigyelésére.

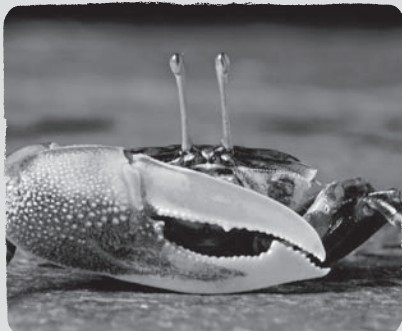
Az ízeltlábúak (rovarok, rákok, pókok) látását pontszemek, illetve összetett, ún. mozaikszemek szolgálják. A mozaikszemeket gyakran több ezer, néha több tízezer egyszerű szem alkotja, mindegyik a maga szemlencséjével és fényérzékeny idegsejtjeivel. Minden parányi szem a környezet egy-egy kis részéről alkot képet, és ezekből, mint mo-

zaikdarabokból, összeáll a rovarok elé táruló látvány teljes képe. Minél több apró szemből épül fel egy összetett szem, annál élesebben lát a gazdája. A rovarok többségének két összetett szeme közötti, a vadászatban és a védekezésben egyaránt fontos pontszemei a fényt és az árnyékot, tehát a közelükben történő mozgást érzékelik. A legtöbb rovar a színeket is megkülönbözteti, sőt – az általunk is látott színek mellett – az ultraibolya és az infravörös sugárzást (hőszugárzást) is érzékeli.

Az ízeltlábúak törzsébe tartozó rákok szeme általában pontszem vagy a rovarokéhoz hasonló felépítésű, gyakran nyélen ülő, összetett szem. Az ugyancsak ízeltlábú pókok a legtöbb esetben nyolc egyszerű szemmel figyelik zsákmányukat.

A lepkék félgömb alakú, több száz mikroszkopikus méretű, hatoldalú lencséből összetett szemükkel színeket is látnak

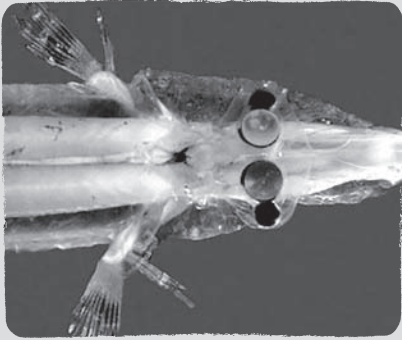

Az ausztráliai integető rákok két szeme hosszú kocsányon helyezkedik el, hogy a magát földbe ásó állat is követhesse a közelében történeteket

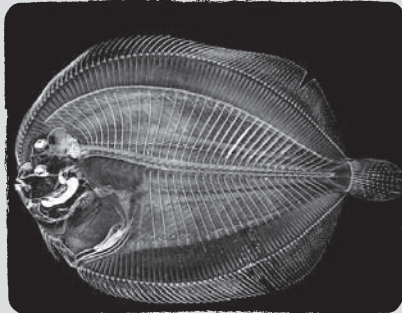

A szitakötők fejét sisakként takaró, 360 fokos látóteret biztosító mozaikszemeket 20-30 ezer egyszerű szem alkotja

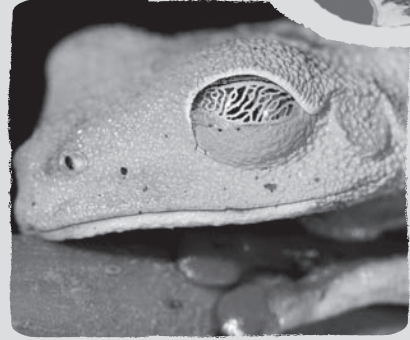

A négyszemű kísértethal az egyetlen mélytengeri hal, amely felfelé és lefelé nézve is éles képet lát

A lepényhalak két szeme koponyájuk azonos oldalán helyezkedik el, hogy mindkettővel lássanak, ha oldalukkal a tengerfenékhez lapulva rejtőzködnek

A vízbe merülő kétéltűek és hüllők szemgolyóira vékony, átlátszó védőhártya ereszkedik, amelyen át a víz alatt is látnak

Szemrevaló tekintetek

A legtökéletesebb látószerv, a gerincesek majdnem gömb alakú, képalkotásra és színlátásra egyaránt alkalmas hólyagszeme valamikor 5-600 millió évvel ezelőtt alakult ki. A sötétkamra elvén működő szemekbe a fény a szivárványhártya apró nyílásán, a pupillán át jut a szemlencsére, amely a környezet fordított állású képét a fényérzékeny retinára vetíti.

Az egyetlen ismert, tükörrel látó gerinces egy mélytengeri teleszkópszemű hal, a négyszemű kísértethal, amelynek felfele néző két szemében szemlencse, a lefelé nézőkben pedig több ezer apró tükör (fényvisszaverő kristály) irányítja a fényt a retinára.

Az élőlények szemeinek számát, felépítését, méretét és elhelyezkedé-

sét a természet a lehető legcélszerűbben oldotta meg.

A vízben élő kétéltűek (békák), hüllők (krokodilok, alligátorok, gaviálok) és vízilovak kidülldő szeme a fejük felső részén helyezkedik el, hogy a víz alatt úszkálva is megfigyelhessék a felszín feletti történéseket. Az eredetileg háromszemű kétéltű és hüllő fajok fejtetőn lévő szeme az évmilliók során fölöslegesnek bizonyult, és többségüknél eltűnt vagy elcsökevényesedett.

A békák elsősorban a mozgást érzékelik, ami a mindennapi friss eleséget biztosítja számukra. Az elrejtett, lenyelt áldozatokat (például: repülő rovarokat) szemgolyóik működésével, pislogva tolják lejjebb a gyomrukba.

A madagaszkári tüskés farkú iguána az a ritka állat, amely ma is három szemmel nézi a világot

A legtöbb hüllő fejének felső részén elhelyezkedő szemek a felszín fölé emelkednek akkor is, ha az állat víz alá merül

Az éjjeli vadászó foltos gekkó különös alakú pupillája napközben keskeny réssé szűkül össze

Az álcázás egyik bajnoka, az éjjeli vadászó levélfarkú gekkó hatalmas szemével éjszaka 350-szer jobban lát, mint az ember

A kaméleonok kúp alakú burokkal védett szemgolyói egymástól függetlenül mozgathatók, így egyszerre nézhetnek maguk elé és maguk mögé

A csörgőkígyók a szemük alatt elhelyezkedő gödörszerveikkel sötétben is érzékelik a környezetükben magasabb hőmérsékletű áldozat jelenlétét

Az éjjeli vadászó baglyok pupillája sötétben nappali méretének közel százszorosára tágulhat

A legjobb térlátású hüllők, a kaméleonok, két szemüket az áldozatra irányítva annak helyét és távolságát is pontosan be tudják mérni.

Az éjszaka vadászó csörgőkígyók, viperák nemcsak a szemükkel, hanem a közeledő zsákmány okozta, néhány század Celsius-foknyi hőmérsékletváltozást is érzékelő gödörszerveikkel (szem alatti, hőre érzékeny üregekkel) is „látanak”.

A főemlősök és a ragadozók előre néző szeme lehetővé teszi a térlátást. A legélesebb látású ragadozó madár – a mozgó nyulat 2-3 kilométer magasságból meglátó szirti sas – a zsákmány távolságának pontos meghatározására is képes.

A zsákmányállatok – a növényevő madarak és emlősök – két szeme általában fejük két oldalán helyezkedik el, így látóterük elég nagy ahhoz, hogy

észrevehessék a különböző irányból közeledő ellenséget.

Nyitott szemmel járunk

Szemünk fontosságát szólások, szóösszetételek hosszú sora bizonyítja.

Szemünk fénye az, akire büszkék vagyunk, szemtelen a tiszteletlen, szemforgató az álszent, szemfüles a leleményes, szemfényvesztő a szélhámos, szembeszökő a feltűnő, szemellenzős a szűk látókörű, és vérszemet kap az elbizakodott. Szempontok szerint rangsorolunk, csupa szem a mindenre figyelő, sasszemű a kitűnően látó. Társunkat szembe-sítjük tévedésével (ami fölött esetleg szemet is hunyhatunk), szemébe mondjuk véleményünket, és szemenszedett hazugságnak tartjuk a valótlan állításokat. Szemügyre vesszük,

megszemléljük, szemmel tartjuk azt, amire szemet vetettünk, de bántja szemünket, szálla a szemünkben az, ami ellenünk van. Szembeszállunk, farkasszemet nézünk ellenfeleinkkel, és megállapítjuk, hogy a szeme sem áll jól a furfangos csalónak.

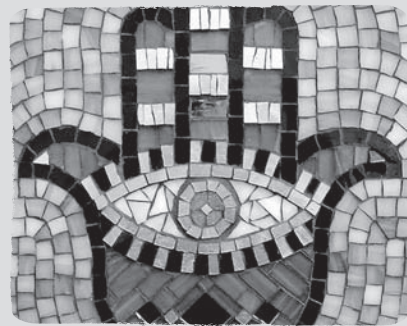
Szemünk kopoghat az éhségtől, ki-sülhet a szégyenkezéstől, legeltethető a nekünk tetsző látványon, (majdnem) felfalhatja azt, amit sóvárogva nézünk, és felnyílhat, ha valamit tisztábban látunk. Köztudott, hogy a füllentő kerüli a szemkontaktust, és rajtunk lehet a világ szeme, ha az érdeklődés közép-pontjába kerülünk. Tekintetünk lehet szemrehányó, port hinthetünk a meg-tévesztett szemébe, és a szemét is ki-lophatják a hiszékenyek. Háborús időkben őrszemek vigyázták a biz-tonságot, a néphagyományban pedig ősi praktika a szemmel verés.

Az egyik legélesebb látású állat, a vándorsólyom a fecskét másfél kilométer, a szitakötőt 800 méter távolságból képes felismerni

Az erdei szalonkák számára 360 fokos látóteret biztosít a fejük két oldalán elhelyezkedő szemük

A szemmel verés ellen, a néphit szerint, szemet ábrázoló amulettekkel védekezhetnek

Családi kapcsolatok sávszélességei

Jó volt papóéknál, de nagyon sokat veszekedtek, kiabáltak, feleli kisfiam a kérdésekre, milyen volt a nagyszülőknél töltött idő. Igen, ők így kommunikálnak egymással, felelem. De veled nem veszekedtek, igaz? Nem, velem nem. Innen a beszélgetésünk oda vezet, hogy mi hogyan kommunikálunk az édesapjával. De nem állunk meg, megyünk tovább, gondolatban, szóban bekukkantunk ismerős családokhoz, barátokhoz, s megbeszéljük azt, ami az ő kommunikációjukból kifelé látszik. A kisfiam szívesen alszik barátainál, rokonoknál, s bár még kicsi, és főleg a játékon jár az esze, már nagyon jól látja a különbségeket, ami szerint az egyes családok felépülnek, a változó házirendeket, házi játékszabályokat.

Van, ami nagyon tetszik neki, sőt, olyan is van, amit irigyel a barátaitól, de annak is látja az értékét, ami nálunk van, és máshol nem tapasztalja. Látod, mondom neki, egy csomó családról kapsz képet, egy csomó együttélési formát látsz. Van, aki így csinálja, van, aki úgy. Belekóstolhatsz, csipegethatsz. Láthatod az elvált családok életét, hogy mások hogyan élik ezt meg, annyiféleképpen, ahányan vannak. Láthatsz együtt élő családokat, ahol rossz a hangulat, olyat is, ahol, a felszíni problémák ellenére, nagyon jó, és a mélyben erős az összetartás. Láthatsz olyat, ahol az apa szinte soha nincs otthon, mindig dolgozik, olyat is, ahol az anya gyakran szomorú. Amikor majd felnősz, a te életed is folyton változik, alakul. Akkor majd talán eszedbe jut a sok családi élet, amelyben részt vehettél, s akkor talán nem az a gondolat fog zaklatni, hogy jaj, pont úgy kell csinálnom, ahogy a szüleim, vagy, jaj, csak éppen úgy ne csináljam, mint a szüleim. Építkezhetsz mindab-

ból, amit tapasztaltál, mert, tudod, sokféleképpen lehet családban élni.

Miután megtartom fiamnak a hegyibeszédet, arra gondolok, bizony, a család fogalma, valósága is hihetetlen sávszélességű sebességgel változik. Ki tudja, mire ő felnő, milyen mintákat erősít fel az élet, melyikeket bontja le, mert már nem szolgálják fejlődésünket. Bár-

hogy legyen is, bármit hozzon is elébe az élet, bármilyen formális vagy nem formális emberi kapcsolatai legyenek, végül is talán az a legfontosabb, hogy ezek a kapcsolatok segítsék felnőni, aztán meg kiteljesedni. És ide bármelyikötök eljuthat, mindegy, hogy ép, csonka vagy foltozott családból indul el a felnőtté válás útján.

A Madarasi-Hargita magasában

Kevés olyan hely van szűkebb környezetünkben, amely annyira ismert, látogatott, mint a Hargita-hegység teteje, a székelyek „szent hegye”, a Madarasi-Hargita. Ennek egyik oka, hogy itt található a térség egyik legjobb sízési lehetősége a közel hat kilométer hosszú sípályán. Az sem mellékes, hogy a menedékházakig, 1600 méteres magasságig, autóval is fel lehet menni, onnan pedig már a kevésbé felkészült turisták is meghódíthatják az 1801 méteres hegycsúcsot.

A hegytetőről pazar látvány nyílik minden irányba, a tájékoztató asztalok segítségével még azok is felismerhetik a Görgény-havasokat, Délhegyet, Hagymást, Királyköt, akik ebben nem annyira jártasak.

Az utóbbi években a széles tetőre számos kopjafa, emlékkereszt, kőhalom, tábla került, azok átolvasása, fényképezése is izgalmas időtöltés lehet, a túrázás, sízés mellett.

A szorongás technikái

Mély levegővétel, és ezt az évet is meg tudom csinálni.

Mindig is nehéz volt visszazökkenni a „normális” rutinba a téli vakáció után, nem tudom, ti hogy vagytok ezzel, de én gyakran kisebb traumaként életem meg az újév kezdetét. Az is igaz, hogy a középiskolában gyakran szorongtam, talán mert meg akartam felelni az elvárásoknak, amit a tanárok, a szüleim vagy a csoporttársaim részéről éreztem. Ez aztán évről-évre jobban tudatosult bennem, és idén arra szeretnék törekedni, hogy elsősorban saját elvárásaimra összpontosítsak.

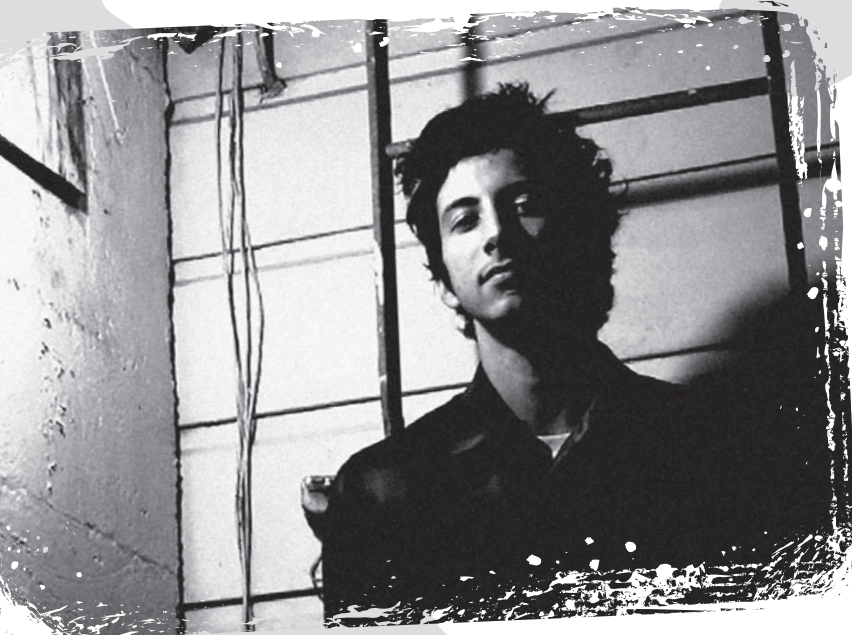
Mindig vannak és lesznek emberek, akik egyszerűen nem fogják szeretni vagy érteni azt, amit csinálsz, és nem is baj, ha néha megkérdőjelezed önmagad, de ne felejtse el, hogy te magad vagy, akinek a legjobban kell szeretned azt, ahogyan létezel. Természetesen ezeket a mármár terápiás gondolatokat zenehallgatás közben lehet csak igazán fokozni. Rengeteg zenész, művész ugyanezekkel a kérdésekkel találkozik, hiszen nem kis nyomás lehet az, hogy a közönség szeretni fogja-e az alkotásukat. Különösen érezhető ez a nyomás a

fiatal, elektronikus zenével kacérkodó zenészeknél. A dj-generáció folyamatos összehasonlításban van az instrumentális zenével, pedig teljesen más háttérből indultak.

Ezért is egy megosztó személyiségű zenésztől írok most, aki az elektronikus zenei szférában találta meg az önkifejezést. A 25 éves Los Angeles-i **Henry Laufer**, előadónevén **Shlohmo**, aki ambient, hiphop, elektronikus zenelovas (dj) és producer. Legalább két arcát mutatta meg eddig megjelent lemezein, kényelmesen mozog a finomabb, melodikusabb ambient világában, viszont agresszívebb beateket mutat meg a hiphop mixekben. Könnyedén összemossa a határokat a különböző stílusok között. 2009-ben jelent meg első kislemeze (EP) *Shlo-Fi* címmel. 2011 óta minden évben megjelenik vagy önálló stúdiólemeze, vagy közreműködik más dj-k

lemezein. Nekem nagy kedvencem a *Bad Vibes* (2011): úgy partizene, hogy közben van időd levegőt venni, és elengedni magad. Folyamatosan hullámszik a váltakozó tempók között. Shlohmo erőssége, hogy megmutatja az érzékeny oldalát is a vagány, pimasz rap-mixekben. Úgy tálalja zenéjét, hogy a lázadó, a világban csalódott fiatalok érdeklődését is fenntartja, miközben misztikus, néhol gyermeki melódiák egyfajta kontrasztként sugallják a reményt. Energikus, ám nyugodt attitűdje egy fiatal kisfiúra emlékeztet élő felvételein. Megtalált egy utat a szorongás levezetésére – és talán ez a legfontosabb. Fi-

SHLOHMO

atal kora ellenére rengeteg, javarészt amerikai zenésszel dolgozott együtt, mint Jeremih, Bones, de 2015-ben egy színházi produkcióban is részt vett, a The Fonda Theatre-rel közreműködve.

Én kíváncsian várom, hogy milyen lemezzel ünnepli majd 2017-et, és megtartom a szokásom: zenehallgatással vezetem le szorongásaim egy részét.

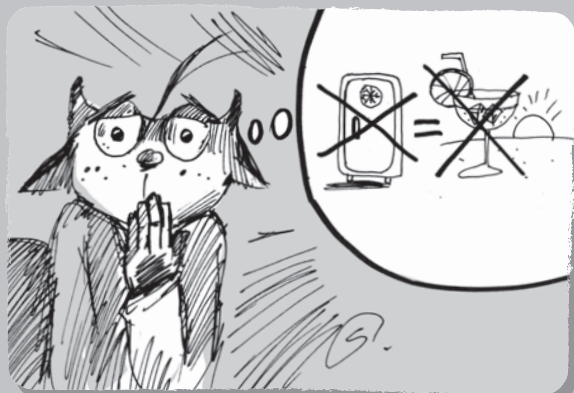
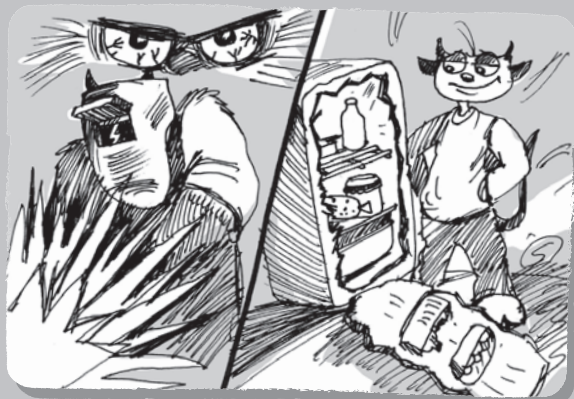
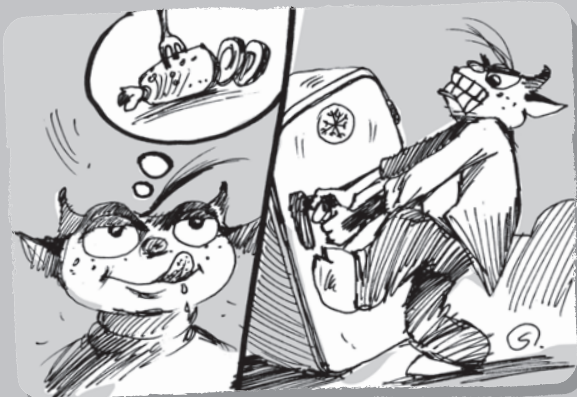
Rendhagyó módon egy rendhagyó év kezdéséhez, játékkal készülök nektek. Mindössze választanotok kell a következő kérdésre: melyik a kedvenc együttesed/zenészed, és miért?

2017. március 22-ig várom válaszaitokat a mullerheni48@gmail.com e-mail-címre, a részletekkel hamarosan jelentkezem.

Téli nyaralás, nyári telelés

Csillag István rajzai

Cimbi naplója

Sziasztok!

Először is mindenkinek akivel még nem találkoztam, boldog újévet! Az újévben is éjjen a csengő s a hoszú szünet. De akor ez már a levél vége, tehát búcsuzom mai levelemel.

Ui. Azétt aszt még el szeretném mondani, hogy köszönöm mindenkinek a karácsonyi jókívánságokat, de jövőre inkább csokira, édeségre, ájfonra, CR7focicipöre vagy valami hasonlora kölcsetek, met nem gyűjtöm se a képeslapokat, se a karácsonyi animált iméleket, de még a kézi rajzaitokat se.

Az újévre nem tetem fogadalmat, met ugysem tudom betartani, sigy legaláb nem járok ugy mint előző években, hogy megfogadtam valamit s aztán csak azt halotam, hogy ugysem tudod betartani, mert hűje vagy fiam, mind szodás a lovát. Bezeg Szabolcs (a zosztájtársam), ő mindig betartya amit felfogad. Idénre aszt mondta, hogy minden héten megsirat egy tanárt. Hát az igasság az, hogy Szabinak nem lehet határt szabni, ha tanársiratásról van szó! Persze, rutinnya is van, hiszen már kilenc osztájjal végzet. Igaz, ebből 3 első, s két második, de akkor is láccik, hogy a bajszos diákokra máskép néznek rá, söt fel a tanárok. A kémia laborból ojan vegyszert szerzet, hogy csak ugy potyogtak a könyeink, smég a tűzriasztó is bekapcsolt. Egyedül még a biosztanárt nem tutta megsiratni, na de ő igazi nagykutya. Fojton csontokrol, izmokrol beszél. De enni csak kagylot, csigát s ilyeneket eszik. Utájja a gyorskaját! A fogazata is ehez alkalmazkodot, met gyakorlatilag nincs. Na de nem szeretnék rola rosztat irni, met a Zoszi mellet ő jött velünk sitáborba. Sizni nem tud, inni igen. Persze csak foró teját. Aszt könnyü megrágni még neki is. A tábor jo volt, mesés. Ho volt, ho nem volt. Az erdőbe volt, a pályán nem! Ot jég volt. Ezét nem is töltötünk ott sok időt, helyete mehettünk a csocsóterembe! Pimpang, csocsó, biliárd, dártsz – ez a zigazi sitábor. Éjjen a Zoszi! Na jó, azét épp enyire nem sülyedek le, hogy ilyent irjak a Zosziról, de az biztos, hogy jól telt. Éjjel sokat társasoztunk. Aki már volt táborba, az tudja, hogy ez mijen. A többieknek pedig további jó matekozást, angolozást, románózást. És ébresztő! Nem kell töbet házifeladatozni! Éjjen a miniszter! Éjjen a nincsházifeladat!

Ennyi fért mai utoíratomba: BÚJÉK! Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

Tíz tény a csók történetéből

Mindenki izgatottan várja élete első csókját. Nem volt ez másként dédszüleitek és az ő felmenőik idejében sem. A *Life* magazin – érzelve a földrészeken átívelő „problémát” – egy 1942-es kiadványa segítségével kívánta csökkenteni a kezdők tudatlanságából is fakadó idegességét, miközben bemutatta a csók kivitelezésének helyes és helytelen módját. Főként a távolság helyes megválasztásában segédkezett a romantikus pillanat tökéletességének elérésében.

1. A kutatók megosztották a csók eredetét illetően. Az egyik tábor szerint a csókolózás szokása valószínűleg több millió évvel ezelőtt alakult ki, amikor az emlősök a megrágott ételt a szájukon át adták át

utódaiknak, az antropológusok másik csoportja szerint azonban ösztönös cselekedetről van szó.

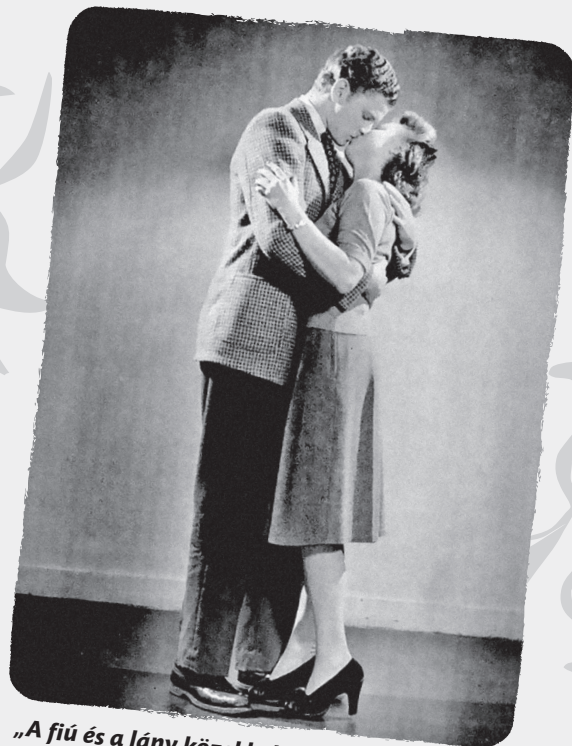
„Ne állj túl messze,
de ne is fogd túl szorosan”

Csók-útmutató 1942-ből

2. A legkorábbi, csókolózáshoz hasonló tevékenységről, az orrok egymáshoz dörzsöléséről tudósító szövegek a Kr. e. 1500 környékén, Indiában keletkezett védikus irodalomból származnak. A Kr. e. 8–9. századra datálható hindu eposzban, a Mahábháratában már az ajkak összeérintéséről is találunk szövegrészletet.

„Kifejezetten rossz, ha a fiatalok túl távolságtartóak egymással.”

„A fiú és a lány közel kell hogy álljanak egymáshoz, azonban ne fogják egymást túl szorosan.”

„A karosszéken való elterpeszkedés igencsak sutának és esetlennak tűnhet.”

„A lány üljön a szék karfájára, a fiú pedig tartsa határozottan, de finoman.”

3. A csók nem csak Indiában volt ismert. Hérodotosz, a Kr. e. 5. században élt görög történetíró megemlékezett arról, hogy a perzsa férfiak ajakcsókkal üdvözölték az azonos társadalmi rétegbe tartozó, arcra adott csókkal pedig a náluk alacsonyabb rangú társaikat.

4. A csókolózás elterjedéséhez nagyban hozzájárult, hogy az Indiát Kr. e. 326-ban elfoglaló Nagy Sándor hadseregének tagjai vezérük halála után szétszéledtek a világban, így rajtuk keresztül számos kultúra megismerhette a szokást.

5. A csókolózást Európában a rómaiak terjesztették el. A birodalom lakói háromfajta csóktípust is ismertek: az arcra adott osculum a baráti közeledést jelezte, a basium esetében már az ajkakat érintették össze a felek, a savium pedig a csók legszenvedélyesebb formája volt. Az esküvői csók szokása is a római időkre vezethető vissza. A hagyomány szerint a párok házassági szándék bejelentésekor váltottak egy szenvedélyes csókot egymással.

6. A középkori Európában az emberek a társadalmi hierarchiában elfoglalt helyük szerint adtak csókot egymásnak. Az azonos rétegből kikerülők – függetlenül attól, hogy férfiak vagy nők voltak – a szájukat érintették össze. Ha a szájától minél távolabb csókolták meg azonban valakit, annál nagyobb volt az illető két ember közötti társadalmi különbség. Mivel a középkorban a társadalom többsége írástudatlan volt, aláírás helyett

sokan egy X betűvel, valamint egy arra nyomott csókkal hitelesítették a dokumentumokat.

7. A 17. század második felétől a csókot más gesztusok kezdték felváltani, mint például a meghajlás, a pukedlizés és a kalap megemlése. Angliában a csók kiszorulásához az 1665-os londoni pestisjárvány kiváltotta félelem is nagyban hozzájárult.

8. A filmtörténetben elsőként May Irwin és John Rice csókolta meg egymást az 1896-os, A csók című némafilmben. A jelenet hatalmas botrányt okozott.

9. Számos csendes-óceáni szigeten élő törzs mellett többek között a bolíviai sirionó indiánok és a szomáliak is csak az európaiak megjelenésével ismerték meg a csókot. 1897-ben Paul d'Enjoy antropológus feljegyezte, hogy az ajakra adott csók számos ázsiai kultúrában az undor jelének, sőt, a „kannibalizmus egyik formájának” számít.

10. Ázsia egyes területein még a 20. században is megbotránkozást keltett a nyilvános csók. 1924-ben Auguste Rodin A csók című szobrának bronz reprodukcióját csak egy kis szobában, bambusszal eltakarva állították ki Tokióban.

(Forrás: Múlt-kor, a történelmi portál)

A nap, amikor Tell Vilmos lelőtte fia fejéről az almát

A hagyomány szerint 1307. november 18-án a délelőtti órákban a svájci Altdorf város főterén néhány másodpercre megfagyott a levegő. Az összeverődött polgárok lélegzetvisszafojtva figyelték, ahogy egy Tell Vilmos nevű fickó számszerijából kilőtt nyílvevőjével száz lépés távolságból kettéhasítja a saját fia fejére helyezett almát.

A vérfagyasztó akció Tell büntetése volt azért, amiért nem tett eleget az önkényeskedő Habsburg-helytartó parancsának, miszerint az altdorfi főtéren egy botra feltűzött kalapja előtt ugyanúgy kell tisztelegni, mintha ő maga állna ott. Bár az íjász mutatványa után a kényúr, Hermann (más források szerint Albrecht) Gessler is elismerően bólintott, egyvalami még furdulta az oldalát.

– Az életed most már biztonságban van. Már csak arra lennék kíváncsi, miért készítettél elő egy másik nyílvevőt is? – tette fel a kérdést.

– Ha az első nyíl megölte volna a fiamat, a másodikat te kaptad volna, és biztosíthatlak, ezt már nem hibáztam volna el – hangzott a Guy Ritchie-film-forgatókönyvbe kívánczó válasz.

A feldúlt Gessler elrendelte Tell azonnali letartóztatását. Miközben azonban az íjászt a Luzerni-tavon börtöne felé szállították, óriási vihar tört ki, és a csónakban utazók Tellt kérték meg, hogy vezesse ki őket a veszélyes részről. A láncaitól megfosztott mesterlövész szökésre használta fel

az alkalmat, majd kastélya közelében bevárta Gesslert, és azzal a bizonyos második nyíllal kioltotta az életét. Az esemény hatására Uriban és a másik két svájci őskantonban, Schwyzban és Unterwaldenben felkelés robbant ki. A tartományoknak végül az 1315-ös mortgarteni csatában aratott győzelemmel sikerült megszilárdítaniuk Német-római Császárságon belüli autonómiájukat.

Mivel Tell történetét az 1474-ben keletkezett Sarmenti Fehér Könyvben jegyezték fel először, valószínű, hogy a svájci nemzeti hős valójában nem is létezett, alakját azonban – főként Friedrich Schiller drámájának, valamint Gioacchino Rossini operájának köszönhetően – még manapság is széles körben ismerik.

(Forrás: Múlt-kor, a történelmi portál)

Viccsarok

– Móricka, azt mondják, hogy ijjal hasba lőtted a legjobb barátodat. Hogy történhetett ez meg?

– Az úgy volt, hogy Tell Vilmost játszottunk, és én kénytelen voltam a barátom hasára célozni.

– Miért?

– Mert megette az almát.

– Apu! Azt mondják az iskolában, hogy mi maffiózó család vagyunk.

– Na majd bemegyek, és elintézem a dolgot.

– Jó, jó, de úgy csináld, hogy balesetnek tűnjön!

Az apuka megkérdi kisfiától:

– Nem vette észre a tanító néni, hogy én segítettem a házi feladat megoldásában?

– Nem.

– Na és mit mondott a megoldásodra?

– Azt, hogy napról napra hülyébb leszek.

Pistike elkésik az iskolából reggel. A barátja megkérdezi tőle:

– Te, miért késtél el ma reggel?

Erre Pistike:

– Egy focimeccsről álmodtam, de hosszabbítás volt, és tovább kellett aludnom...

Keresztrejtvény • FORRAI TIBOR rovata

Erdélyi születésű magyar író, műfordító	Földrésznünk	Norvég és magyar autójel	Kavarás eleje!	Spanyol női név	Eltérő	Faipari segéd	Az átmérő jele	Kettős földrészn	... és est, Arany János verse	Mérgező kémiai elem		Az író kötet	
Az író kisregénye											Kiló		
											Fogával öröl		
Esés magasról							Mely irányba? Magyarérek, hadvezér						
Argon vegyjele		Karantén Keret											
A hegy leve, szeszes ital			Zorro jele Megmutató		Halotti lakoma Kiló				Mennyei A Loire szakasza!				
Drágakő fajta				Teherautó Gléda							Tonna		
											Idegen eredetű női név		
Férfinév					Debreceni focicsapat Méter					Tiltás Nem dolgozó méh			
Határozott névelő	Pontos időmérő Női név								Féltucat Tantál vegyjele				
Kanna része!		Takar, a szélein! Órahang			Téli sport Portugál autójel			Cselekedet Belgium és Málta autójele					
Dal				3,14 Origó			Haver vagy szerzetes Olasz férfinév						
Búzát vágó					Tagadás Mezőőr				Az orrához Teszt				
Hordó mérték				Kanada sportjele Az író kötet				Foszfor vegyjele Lendület		Jegyzetel Nagyon szeret			
			Ókori állam volt Ázsiában									Apró, szemcsés anyag	
			Forr			Csúcs Magad						Lap vége! Éneklő szó	
			Nagy főzőedény				Szalonnát főző Ezer!						

↳ S

Csíksomlyó

Orbán Balázs, 1864 körül
Fekete Zsolt, 2002

A Perkő Kézdiszentlélek mellett

Orbán Balázs, 1864 körül
Fekete Zsolt, 2010

FEKETE ZSOLT: **Az idő fényképe** – Orbán Balázs és Veress Ferenc nyomán,
Méry Ratio Kiadó, 2010

Orbán Balázs fotográfiái a Román Állami Levéltár Maros megyei fiókjában találhatóak.

Cimborá

Rendeld meg most
a **Cimborát**
a **2016-2017-es tanévre!**

Éves előfizetési díj:

30 RON (3,33 RON / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimborá ára nem előfizetőknek:

4 RON / lapszám.

-
- KERESD AZ ISKOLAI TERJESZTŐNÉL •
 - érdeklődj a 0752-062-885-ös telefonszámon •
 - írd a cimboramail@gmail.com címre •

www.cimboranet